

Nominálně Státní rada pracuje prostřednictvím ministerstev a jim podřízených orgánů směrem dolů, ale reálná práce této mašinerie je poněkud temnou záležitostí a často se liší od toho, jak je prezentována na organizačním pavouku. Nejenže existují straníční tajemníci a výborů, které fungují bok po boku s administrativou, ale existuje také řada formálních i neformálních skupin a výborů, fungujících napříč liniemi ministerstev, a stranická a administrativní reprezentace, která řídí, kontroluje, vede a koordinuje.

Stejně jako jiné vlády se i čínská neustále honí za tím, aby se modernizovala a pracovala efektivně. V roce 2013 Všečínské shromáždění lidových zástupců zredukovalo počet ministerstev pod Státní radou z dvaceti sedmi na dvacet pět. Ministerstvo železniční dopravy, jinak ohniško korupce, bylo zrušeno a jeho funkce absorbovalo Ministerstvo dopravy. Národní komise pro populaci a rodinné plánování a Ministerstvo zdravotnictví byly sloučeny do Národní komise pro zdraví a rodinné plánování. Byly reorganizovány nebo sloučeny rozličně další orgány a komise na nižších úrovních. Dochází k mnoha experimentům v duchu „nového veřejného řízení“ s využíváním externích služeb nevládních organizací v obstarávání veřejných služeb, nicméně NGO jsou mnohem méně nevládní, než jsme zvyklí u NGO v západních společnostech. Administrativa pracuje opatrně a často funguje jako poradní orgán. Například v polovině roku 2014 vedení města Kuangčou publikovalo návrh regulace poradních „společenských organizací“, ve kterém bylo obsaženo, že NGO bude zakázáno přijímat zahraniční finanční podporu. To vedlo k silným námitkám z řad místní komunity NGO, jež argumentovaly, že mnohé z nich nebudou moci pokračovat ve výkonu své činnosti. Když byla schválena a zveřejněna finální podoba regulačních opatření, navrhovaný zákaz financování ze zahraničí byl odstraněn a nahrazen povinností hlásit příjem zahraniční finanční podpory.

Jedná se také o reformně orientovanou vládu. Což nepochybně reflektuje skutečné uvědomění si stavu, že státní správa musí vylepšit poskytování svých služeb a svoji efektivnost, aby dokázala držet krok s ekonomickými a společenskými vývojevyvími trendy, ale i potřebu zviditelnit se coby vnitřně dynamická vláda. Vedení, které se dostalo k moci v letech 2012–2013, v neposlední řadě samotný Si Ťin-pching, kolem sebe s velkou energií šířilo náznaky, že reforma ještě nebyla dokončena. Musí být odstraněna korupce, modernizováno řízení hospodářství, uvolněna kontrola kapitálových toků,

reformován systém registrace domácností, uvolněna politika kontroly porodnosti, zrušen systém táborů nucených prací a tak dále. Co nastane, to je nejisté, protože cesta od záměru k implementaci je dlouhá a příkrá, a protože (slovy jednoho pozorovatele) „politických prohlášení mají v Pekingu dvanáct do tuctu“. Ti, kteří možná doufají, že „reforma“ bude také znamenat uvolnění leninských principů, budou zklamáni.

Administrativní správa se reprodukuje směrem dolů. Často se tento systém nazývá „lokální stát“, neboť většina ústředních orgánů včetně ministerstev funguje prostřednictvím „svých“ lokálních podorgánů (byť ne stejným způsobem po celé zemi). Problém spočívá v tom, že ústřední orgány a jejich podorgány na skutečně místní úrovni často fungují současně a bok po boku a jejich odpovědnosti i orgány se překrývají. Místní exekutivu vedou kvazipředsedové vlády – guverneři provincie, předsedové okresů nebo starostové okresů a starostové měst a městských okresků.

Provincie a jejich ekvivalenty, okresy/města a města/městské okresky, jsou organizovány většinou stejně a mají stejné orgány jako ústředí, vedle sebe tam také fungují vládní a stranické organizace. Na každé úrovni je exekutiva odpovědná místnímu Shromáždění lidových zástupců, jeho stálému výboru na stejné úrovni a státním orgánům o úroveň výš. Místní Shromáždění lidových zástupců (na úrovni provincií a okresů) mají zákonodárnou moc, jež je však omezena zákonem vyšší úrovně.

V této uspořádané hierarchii lze však nalézt dvě nesrovnalosti. Zaprvé, provincie (s výjimkou samosprávných měst a zvláštních administrativních oblastí) se ještě dělí do prefektur. Ty však nemají místní vládu, která by byla součástí organizační linie vedení, ale jsou to jen administrativní jednotky provincií. A zadruhé, existují „zvláštní ekonomické zóny“, které také nepadají do obecného organizačního schématu. Ty řídí sebe samy a v určitých otázkách mají vlastní legislativní pravomoc.

Struktura ústředí – místní správa – byla v průběhu existence Čínské lidové republiky několikrát přeskupena, ale teď se zdá, že se konečně definitivně usadila. Nicméně v rámci celkové kostry organizace dochází ke značným přesunům pravomocí. Jedním z těchto pohybů, tím veleuděležitým, je posun v době práce mezi ústředím a místními vládami. Během reformního období došlo k radikální decentralizaci zodpovědnosti směrem dolů na lokální úroveň. Ústřední vláda stále větší měrou řídí prostřednictvím regulačních „pověření“. V nich jsou místním vládám určeny specifické

úkoly, víc než v předchozím příkazovém systému, a je na místních vládách, aby rozhodly, jak je budou řešit a často také jak je budou financovat. Druhou změnou, která se týká lokálních úrovní, je zdůraznění role a pravomocí vlády na úrovni okresů, které jsou rozvíjeny jako hlavní jednotky lokální administrativy. A ke třetímu pohybu k racionalizaci dochází na úrovni měst, kde se slučují vesnice a městské okresy do větších městských jednotek.

Decentralizace znamená radikální změnu v čínské státní správě. Víc než kdy předtím to, co stát dělá, se dělá na místní úrovni. Ale pořád se jedná jen o částečnou decentralizaci. Zatímco vládní výdaje byly decentralizovány, kontrola nad příjmy byla centralizována. Asi 80 procent vládních výdajů je v rukou místních orgánů, pro srovnání před třiceti lety to bylo asi 50 procent, ale asi 50 procent všech státních příjmů je pod kontrolou ústřední vlády, zatímco před třiceti lety se jednalo o zhruba 15 procent.⁷⁵ Decentralizovala se tak odpovědnost, zatímco moc se centralizovala. Do té míry, nakolik se skutečně zavedou rozhodnutí 3. pléna z roku 2013 o větší centralizaci moci v následujících letech. Činnost bude stále decentralizovaná, rozhodování naopak centralizované. Lokální vlády tak budou působit jako pověřenci ústředního vedení.

Kdo co skutečně vykonává v tomto komplikovaném systému státní správy, se nedá snadno určit. Dělna práce mezi ministerstvy a jejich podorgány směrem dolů je docela jasná, avšak stejně jako v jiných vládních systémech existují i zde silnější a slabší ministerstva a přirozenosti stranických a vládních koordinací orgánů je úspěšně zatlačovat do pozadí formální pravomoci jednotlivých ministerstev. Ze stavu chaotického řízení veřejných financí Čína (jak se zdá) směřuje k tomu, že všechny státní příjmy a výdaje, jak na ústřední, tak místní úrovni, budou součástí konsolidovaného fiskálního rozpočtu, což by znamenalo větší ekonomickou kontrolu z ústředí a větší vliv Ministerstva financí.

Nicméně dělna práce v lokálním státě je neřešitelným problémem. Existují sdílené, překrývající se a protichůdné pravomoci a odpovědnosti v oblastech výběru daní, vzdělání a zajišťování veřejných služeb. Co je

⁷⁵ Zaměřem velké fiskální reformy na začátku devadesátých let bylo zvednout podíl státu na veřejných příjmech na 60 procent, ale stejně jako v případě mnoha jiných rozhodnutí v Pekingu toho nebylo dosaženo.

prováděno lokálně a z jakých úrovní, to je v různých oblastech země různé. V zásadě to závisí na finanční kapacitě, která se ohromně liší jak mezi provincemi, tak uvnitř jejich samotných. Například bohaté vesnice mohou svým občanům zabezpečovat řadu služeb, zatímco chudé skoro žádné. Navíc na lokálních úrovních existují různé tradice co do míry poslušnosti či odporu vůči ústřední vládě a různé kultury vládnutí. S jistou mírou zjednodušení se dá říct, že vládnutí na úrovni provincií představuje druhou vrstvu ústřední vlády v tom smyslu, že provinční vlády rozhodují o tom, co by se mělo udělat, a dohlížejí na plnění, zatímco proces samotné realizace rozhodnutí je v rukou orgánů na nižší úrovni, takže by se dalo říct, že vlastní vládní řízení, kde se stát setkává s občany, začíná na úrovni okresů. Odtamtud směrem k nižším úrovním už neexistuje žádná dělna práce. Vybírání daní a další formy zvyšování příjmů jsou pro každého nejdůležitější záležitosti. Všechny místní vlády jsou v nafouklých byrokratických systémech zapojeny do produkce administrativy, a tedy také do zajišťování zaměstnanosti zejména v chudých oblastech. Zachování společenského řádu a pořádku je další odpovědností, kterou sdílají všechny vládní úrovně. Vzdělání a sociální zabezpečení jsou z valné míry, byť ne vylučně, na odpovědnosti okresů a sociální služby na odpovědnosti měst a vesnic. Nicméně jediným obecným pravidlem, i v období nového ducha decentralizace, jak se zdá, je, že lokální vlády na různých úrovních dělají, co si mohou dovolit dělat. Jedním z výsledků decentralizace odpovědnosti je, že lokální vlády jsou podněcovány k iniciativě a mohou využívat plodů ekonomického úspěchu, protože úspěch plodí úspěch, bohatství plodí bohatství, neúspěch plodí neúspěch a chudoba plodí chudobu.

Vesnice mají překvapivě širokou řadu povinností, mezi něž přináležejí veřejné služby, obhospodařování půdy, udržování pořádku, kontrola porodnosti, sociální zabezpečení a řešení sporů. Vedení obce je pod dohledem vesnického shromáždění, které se skládá ze všech dospělých nebo hlav domácností, vesnického výboru a starosty obce (vesnický výbor i starosta jsou volenými orgány, starosta je většinou členem strany) a pocho-pitelně stranického výboru a tajemníků. Vesnice a městské jednotky fungují prostřednictvím řady podvýborů a dílčích jednotek, jež jsou často ještě protkány dalšími místními organizacemi, které jsou pod státní kontrolou, protože vládní chapadla spolu se vsudypřítomnou stranou dosahují přímo na úroveň ulic.

Na konci řetězce řízení stojí občan jako docela bezmocný subjekt, probíhající se pod tihou byrokratické mašinerie státostранy. A jeho údělem je všechno to nějak překousnout. Napětí způsobuje nepokoj, který je setrvalý; většinou se jedná o reakci na přehmaty a nešvary moci místních úřadů a málo z tohoto neklidu je namířeno proti chybám systému. V souladu se starobylou tradicí mohou místní obyvatelé formou „petič“ prosit ústřední orgány, aby napravily místní křivdy, nyní už dokonce online. Ale to je spíše jen pojistný ventil, který umožňuje nespokojencům vypustit páru. Obecně je k ničemu, a přestože je legální, jeho využívání je spojeno s nebezpečím. Takové žádosti místní vlády nepřijímají dobře, nehledě na to, že často mají v provinčním hlavním městě nebo v Pekingu svoje lidi, kteří dávají pozor na prosebníky z jejich oblastí a kteří je dokážou zadržet a poslat domů nebo uvrhnout do černých vězení dřívě, než se jim podaří na svoji nespojenost upoutat pozornost vyšších autorit. Ale součástí ducha reformy je po roce 2013 dokonce i to, že postavení prosebníků a žadatelů se zlepšilo a dostalo se jim silnější právní ochrany.

Legislativa

Zabývat se legislativou až po straně a exekutivě (vláďě) odráží skutečnou hierarchii moci. Zákonodárce není nadřazený a „zákon“ nemá ve státostранě stejný význam a místo, jako má v právním systému.

Vrcholným zákonodárným orgánem je Všečínské shromáždění lidových zástupců (VSLZ),⁷⁶ což je orgán, který má asi 2 900 členů. Skládá se ze zástupců provincií, státních a stranických orgánů a ozbrojených sil. Obměňuje se jednou za pět let a schází se každoročně. Schvaluje zákony, mění ústavu a jmenuje představitele do nejvyšších státních funkcí, včetně prezidenta a viceprezidenta, Státní rady a předsedy vlády a zástupců předsedy vlády, Nejvyššího lidového soudu, Nejvyšší lidové prokuratury (a formálně jmenuje také členy Ústřední vojenské komise, kteří ale jsou ve skutečnosti jmenováni stranou). Schvaluje národní ekonomické plány, státní rozpočet a jako formálně nejvyšší orgán státu plní ještě řadu dalších funkcí. Všechny tyto funkce a povinnosti však vykonává, jak jinak, pod vedením strany pomocí

⁷⁶ Někdy se také používá termín Národní lidový kongres (NLK). Pozn. překl.

obskurních cestiček. Normální postup v legislativě je ten, že přinejmenším důležité zákony jsou schvalovány stranickým Politbyrem ještě předtím, než jsou předloženy zákonodárnému sboru, který ale je, alespoň podle posledního vývoje, také přímo a formálně zapojen do navrhování zákonů. VSLZ nemá monopol na vydávání zákonů. Na národní úrovni může zákony vytvářet také Státní rada, přinejmenším předpisy a dekrety, které mají váhu zákona. Na lokální úrovni pak Shromáždění lidových zástupců a administrativní a stranické orgány. Stanovy strany a její předpisy jsou formálně také zákony. Nejvyšší lidový soud a Nejvyšší lidová prokuratura také vydávají právní výklady, ministerstva a jim podobné orgány vydávají právní předpisy a všechny do detailů objasňují zákony, které schválil VSLZ. Nejvyšší lidový soud pravidelně vydává pokyny pro soudy nižší instance (které nejsou často uveřejňovány, a tedy nemají povahu „zákonů“, třebaže to nemusí být nutně známo těm, na něž jsou aplikovány), které mohou být v rozporu s formálními zákony, ale i tak mají prvotřídý status.

Čína už dlouho není společeností bez zákonů, jak tomu v podstatě bylo za éry Maa. Ústava je obsáhlá a v mnoha ohledech představuje obdivuhodný zákon, který detailně předepisuje pravidla a omezení vlády. Stávající ústava byla přijata v roce 1982, její doplňky pak v letech 1988, 1993 a 1999. Ústava přiznává různá sociální práva, jako je právo na pomoc od státu, právo na vzdělání, ženská práva a práva starých lidí, práva dětí i práva tělesně postižených lidí. Práva pracujících jsou obsažena v Pracovním zákoně z roku 1994 a jeho pozdějších úpravách. Zákon na ochranu práv starých občanů pochází z roku 1996. V roce 1989 Správním soudním zákonem a dál Správním jednáním zákonem (1999) získali čínští občané právo žalovat vládní orgány a organizace, zejména místní. Toto právo bylo následně vcelku široce využíváno, byť ne bez rizika odplaty ze strany relevantních nebo nadřízených orgánů a organizací. V rámci reformy, které oznámilo 4. plénum, se předpokládá, že toto právo bude ještě rozšířeno o důležitou záležitost týkající se držby a obhospodařování půdy. Stranické orgány nelze zažalovat a možnost žaloby vůči vyšším ústředním státním orgánům a kvazistátním organizacím, jako jsou třeba univerzity, je nejednoznačná. V roce 2007 schválil VSLZ Zákon na ochranu tělesně postižených občanů a rezoluci o právech tělesně postižených občanů a v roce 2010 Zákon o sociálním pojištění.

Podle vládnoucí právní teorie je právo ve službě věci socialismu, což znamená, že strana sama může vytvořit pravidla postavená na roveň zákonu

a anulovat soudní rozhodnutí, která jsou „špatná“. Co však přesně „zákon“ je, to není vůbec jasné. Je to sice méně nejasné, než jak tomu bylo předtím za doby lidové republiky, ale vzhledem ke dřívějšímu nejistému stavu práva to o mnoho víc neříká. Přesto pohyb směřuje k lepší regulaci vládnutí za pomoci zákonů. A 4. plénum v roce 2014 prezentovalo energetické pokračování směru tohoto postupu.

VSLZ zvolilo asi dvousetčlenný Stálý výbor, který má zákonodárnou moc v obdobích, kdy VSLZ nezasedá. Scházívá se každé dva měsíce asi tak na týden. Navíc existuje devět podkomisí, které se zabývají právní problematikou v takových oblastech, jako jsou finance, ekonomika, právo a zemědělství. Tyto orgány mají svůj vlastní personál a pracují neustále. Jsou zapojeny do navrhování zákonů a ve svých příslušných oblastech mají jistou pravomoc dozírat. Stálý výbor má v Číně nejlíže k tomu, čemu se jinde říká národní shromáždění či parlament. VSLZ však není místem, kde se usku- tečňují hlavní politická rozhodnutí, a je často popisován jen jako „razítko“ legislativy, avšak tato charakteristika podceňuje jeho reálné funkce, jak se vyvinuly v posledních letech.

Čínské lidové politické poradní shromáždění (ČLPPS) je poradní orgán (být v byvších dobách lidové republiky mělo řadu podstatných funkcí) a fó- rum pro ne bezvýznamné debaty. Má asi 2 000 delegátů a scházívá se ka- ždoročně ve stejnou dobu jako plenární zasedání VSLZ. Stejně jako VSLZ má stálý výbor, který se však scházívá mnohem častěji. Obě zasedání shroma- žďují na jeden týden v roce národní elitu asi 5 000 delegátů. ČLPPS v roce 2014 zahrnovalo i delegaci třiceti pěti čínských emigrantů z dvaceti jedné země, všichni měli cizí státní příslušnost. Pořádají se také místní poradní konference.

Policie

Čína je policejní stát s ohromným bezpečnostním aparátem, proti kterému je společnost brdně chráněná. Nezákonnost je široce rozšířená v podnikání i ve státní správě, a obrátit se na policii je obtížné. Policejní síly jsou špatně vycvičené a ve většině země je jich nedostatek na to, aby udržovaly ka- ždodenně pořádek a zákony. Velcí důstojníci obecně mají určitý policejní výcvik, zatímco policisté, kteří normálně slouží, mají často jen malý výcvik

nebo vůbec žádný a znají jen to, čemu se přiučí v průběhu zaměstnání. Cho- vání policie je hrubé a násilnické, je zkorumpovaná, je uboze vybavená a má nízkou služební morálku. Využívání mučení během výslechů je všeobecně rozšířené, být je nelegální.⁷⁷ Pokud jde o zákony, dochází k postupnému zlepšování v regulaci policejní aktivity a ochrany jednotlivců, ale policie má ještě pořádk v mezích zákona velké pravomoci, včetně zadržení. Legální omezení policejní zvlá je pravidelně okázale opomíjeno.

Celý koncept „policie“ je velice nejasný. Na všech vládních úrovních exi- stují různé složky policejních sil. Nepolicejní síly a orgány provozují poli- cejní práci a mají pravomoci obdobné policii, to se týká armády, stranických a administrativních orgánů. Vyšetřování kriminality stranických a vládních úředníků není obyčejně vedeno policií, ale stranickou Ústřední disciplinární komisí. Policisté často operují v civilním oblečení a zdá se, že v případě hrozcí manifestace a shromáždění se dokážou objevit zčistajasna. Násil- níci v civilu, najímání k udržování pořádku, kterých si okamžitě povšimne i běžný návštěvník, bývají často pracovníci-kontraktory, kteří nemají žádnou formální policejní pravomoc ani pozici.

V kritických chvílích, jako jsou třeba stranický sjezd nebo zasedání VSLZ, mohou být více méně známí opoziční aktivisté navštíveni doma „někým“ ne- známým a s nejasnou pravomocí, kdo jim nařídí, aby na kritické období sami a dobrovolně opustili město pod pohrůžkou, že pokud tak neučiní, budou zatčeni a dáni pod zámek. Rozsah činnosti tajné policie je zjevně neznámý, ale podle jistých pozorování velky. Tajné policejní síly zahrnují síť informá- torů a agentů, a to včetně „tajných dobrovolných spolupracovníků“ a „taj- ných informátorů“, kteří jsou placeni na základě informací, jež dodají.

Hlavním a prvotním úkolem bezpečnostního aparátu je udržování stabi- lity a bezpečnosti režimu. Tato činnost je důkladně kontrolována ústředím a patří mezi hlavní objekt zájmu stranického a vládního vedení. Udržování stability je pro stranické a vládní orgány na všech administrativních úro- vních až na tu nejnižší, lokální úroveň jádrem administrativní odpovědnosti. Bezpečnostní orgány podléhají dvojité kontrole, jednak jsou kontrolovány svými teritoriálními stranickými výbory a pak ještě bezpečnostními orgány, které stojí o úroveň výš.

⁷⁷ K používání mučení a špatnému zacházení během zadržení a v období před soudem viz Human Rights Watch, *Tiger Chairs and Cell Bosses*, květen 2015.

Existují dvě bezpečnostní ministerstva: Ministerstvo veřejné bezpečnosti a Ministerstvo státní bezpečnosti. Ministerstvo veřejné bezpečnosti vede vlastní policejní síly, které mají asi 800 000 příslušníků, jedná se o paramilitární Lidovou ozbrojenou policii, která také podává zprávy Ústřední vojenské komisi a řídí přidruženou agendu, jako je registrační systém domácností nebo systém občanských průkazů. Policejní složky fungují po administrativní linii prostřednictvím oddělení veřejné bezpečnosti, úplně dolní konec linie tvoří stanice veřejné bezpečnosti. Policisté víc než kdy předtím nosí zbraně. Lidová ozbrojená policie představuje samostatnou sílu o velikosti asi jednoho a půl milionu příslušníků, kteří jsou organizováni ve čtyřiceti pěti divíziích, odpovídají za vnitřní bezpečnost, pohraniční kontroly, strážení vládních budov a vykonávají ještě řadu speciálních činností (včetně exekucí v případech trestů smrti). V nedávných letech vnitřní bezpečnostní systém značně narostl. Bezpečnostní aparát je jedním ze „států ve státě“ a je obtížné jej kontrolovat (což je u diktatur obvyklé). Na základě údajů ze státního rozpočtu pro rok 2011 prostředky určené na udržování domácí bezpečnosti, na ústřední i lokální úrovni, dokonce předčíly ohromný a stále rostoucí vojenský rozpočet.⁷⁸

Ministerstvo státní bezpečnosti vede domácí a vnější zpravodajské služby Čínské lidové republiky, včetně špionáže, kontrašpionáže a sledování kontrarevoluce.

Ministerstvo spravedlnosti je zodpovědné za právní záležitosti, včetně soudů a vězeňského systému.⁷⁹ Další ministerstva a organizace, například o oblasť železnice, dopravy a letectví, mají vlastní bezpečnostní složky, které mají policejní pravomoci.

Ač už byly zrušeny některé pravomoci, které měla policie dřív, například zadržení, konkrétně „ochranná vazba“, umožňující policii vězňů zadrženého po neurčité době, jiné zůstaly. Navíc občané mohou být zadrženi a vězněni v některém z mimosoudních „černých vězení“, být pod policejním dozorem či drženi, například v „domácím vězení“, doma nebo na „příkázaném místě“

⁷⁸ Ač není známo, jaká je skutečná výše vojenského rozpočtu či jestli už rozpočet bezpečnostních složek nedostihl.

⁷⁹ Ale například neřídí vězňů v Čchin-čchengu severně od Pekingu, spadající pod Ministerstvo veřejné bezpečnosti, ve kterém jsou vězněni členové čínských elit v mnohem lepších podmínkách než větší vězňů.

(což byl třeba případ umělce Ai Wei-weje, který byl v roce 2011 na osmdesát jeden den tajně zadržen).

Od svého založení Čínská lidová republika udržovala síť „pracovních převýchovných táborů“, což bylo široce využívané opatření, jež zahrnovalo uvěznění až na tři roky, ale v praxi i na mnohem déle. O tomto trestu rozhodovaly místní schvalovací výbory a byl schvalován, řízen a vykonáván policií bez dalšího soudního dohledu. Zadržení nebyli považováni za kriminálníky a jejich potrestání nebylo chápáno jako uvěznění, tedy nebylo dál soudně kontrolováno, jak tomu bývá u případů spadajících pod normální trestní právo. Předpokládá se, že na základě rozhodnutí 3. pléna byla převýchova v pracovních táborech zrušena, ale není jasné, co to vlastně znamená. Není známo, jestli budou pracovní tábory uzavřeny, přejmenovány či modifikovány, neví se, co zajme jejich místo. Bezpečnostní složky mohou aplikovat „kriminální vazbu“ na rozšířenou dobu, zcela jistě až na dva roky, ve „vzdělávacích třídách“, „vzdělávací vazbě“ či „pozorovací vazbě pro mladistvé“ v nápravných zařízeních ležících mimo rámec zákona, což se může týkat prostitutek nebo drogově závislých. Ve všech těchto případech se opět může jednat o administrativní opatření, stejně jako v bývalých pracovních táborech. Bezpečnostní složky takéž provozují tajné („černé“) věznice, „trestní střediska“. Obskurní pravomoci se vyznačuje parapolicejní *čcheng-kuan*, což je vládní agentura, která dozírá na dodržování pravidel pouličního obchodu, parkování a podobně, ale v některých městech obdržela policejní pravomoci a policejní výstavu a je například nasazována ke shromažďování, pokutování a vyhošťování dělníků-migrantů a tuláků, často za použití brutálních a násilných metod.

Justice

Justice je řízena Ministerstvem spravedlnosti, Komisi pro právní záležitosti, Nejvyšším lidovým soudem a Nejvyšší lidovou prokuraturou. Výkon práva je kontrolován systémem soudů a souvisejících orgánů. Do jisté míry soudy fungují jako neutrální mediátor sporů, avšak soudní systém je málo vyvinutý co do kapacity i odborných znalostí a v důležitých záležitostech podléhá policejní kontrole a vedení. Systém je navíc rozsáhle zkorumpovaný. Soudci nemají v čínské společnosti vysoký sociální status a jsou mizerně placeni. Celá advokacie požívá malý veřejný respekt. Profesionální právní služby často

poskytují nepřávnici. Právníci potřebují státní licenci, aby mohli svoje za-
městnání praktikovat, a každoročně podstupují hodnocení, jehož výsledkek
ovlivňuje rozhodnutí o tom, jestli jim licence bude prodloužena či odňata.

Soudní systém je vybudován hierarchicky od svrchu dolů od nejvyššího
soudu a zahrnuje nejvyšší soudy na úrovni provincií, soudy střední úrovně
a základní soudy na okresní úrovni. Soudy jsou pod dvojítoú kontrolou, jed-
nak pod politickou kontrolou a tlakem a jednak jsou kontrolovány místními
a ústředními orgány. Ústředí snad může chtít zbavit soudní systém od místní
politické kontroly, ale to se snáz řekne, než udělá. Lokální soudy jsou totiž
financovány lokálně, nacházejí se tedy pod lokální politickou kontrolou. Bě-
hem reformního tlaku mezi roky 2006 až 2008 se Politbyro rozhodlo, že fi-
nancování soudů vyjme z rukou místních vláď a bude je financovat z ústředí,
aby soudům poskytl větší nezávislost, ale i v tomto případě se ukázalo, že
jde o další rozhodnutí, které nebylo nikdy uplatněno.

Každý soud je rozdělen na občanskou, trestní a administrativní komoru
a někdy má ještě další specializované komory. Asi 80 procent případů vy-
řizují základní soudy. Existují soudy speciální jurisdikce, které se zabývají
případy z oblasti vojenské, železniční, dopravní a námořní. Vojenský soudní
systém je obrovský, je podřízen Nejvyššímu vojenskému soudu LOA, který
spadá pod Ústřední vojenskou komisi. Systém se dále dělí na podsoudy jed-
notlivých vojenských oblastí a jednotlivých složek armády a Lidové ozbro-
jené policie. V kauzách, které zahrnují vojenské instituce a personál, mají
tyto soudy jak občanskou, tak vojenskou pravomoc. Základní soudy fun-
gují jako místní podseky, které jsou známy jako Lidové tribunály, soudící
jednoduché občanské a trestní případy. Tribunály prostředkují v místních
sporech, asistují při místní implementaci vládní politiky, jako je výběr daní,
kontrola porodnosti apod.

Soudy sestávají z předsedy a místopředsedů, kteří jsou voleni Shromáž-
děními lidových zástupců odpovídající úrovně, a ze soudců, kteří jsou nomi-
nováni předsedou soudu a schvalováni Stálým výborem Shromáždění lido-
vých zástupců odpovídající úrovně. Žádný z těchto úředníků a soudců není
jmenován doživotně. Většinu kauz soudí tým tří soudců, na ně dohlíží před-
sedové soudů. Kvalita soudnictví je nízká a rozporuplná, soudci jsou špatně
vyškoleni, pokud vůbec jsou právníky. Kompetentní právníci obecně dávají
přednost lukrativnější soukromé praxi před nedostatečně placeným soudem.
Právníci se stále vystavují určitému nebezpečí, jestliže si vezmou „citlivou“

kauzu. Úředníci mají omezovací pravomoci, které mohou vztáhnout na „pro-
blematiké“ advokáty. Přístup k soudním protokolům je obtížný, například při
administrativních případech, a to kvůli omezujícím zákonným lhůtám a pro-
tože soudy mají rozsáhlou diskreční pravomoc. Soudy mají nízkou autoritu,
například administrativní soudy nejsou často dokonce ani schopny svolat
sporné strany. V občanských sporech nejsou často schopny vynutit si napl-
nění rozsudku. Dokonce i u úspěšně vyřešených administrativních případů
existuje jen malá tendence proplácet kompenzace za utrpěnou křivdu.

Systém prokuratury směrem dolů od vládní úrovně je zodpovědný za vy-
šetření trestných činů, v tom úkoluje a řídí policii, a za podávání žalob. Spolu
s nejvyšším soudem dohlíží také na výkon zákona a na to, aby bylo právo
aplikováno ve správných politických intencích. Což může vést k tomu, že ver-
dikty soudů jsou zrušeny, pokud nabraly „špatný“ směr. Teoreticky existuje
děba práce, například u kriminálních činů prokuratura rozhodne o žalobě,
bezpečnostní služby případ vyšetří a soudy rozhodnou o poplatcích a vině
a trestu. Ovšem praxe je více „flexibilní“. Prokuratura by neměla rozhod-
vat o vině a trestu, ale ve skutečnosti často může a také to dělá. Kriminální
případy, které se dostanou před soud, zpravidla i přes krátké a zkrácené
projednávání končí usvědčením.

Trestné činy jsou jak politické, tak kriminální. První kategorie zahrnuje
například šíření poplašných zpráv, narušování veřejného pořádku, přestupky
proti veřejné bezpečnosti či vyrazování státního tajemství. Často použí-
vaným obviněním je „vyvolávání sporů a problémů“. Nezávislé společen-
ské organizace, jako jsou think-tanky, zjišťují, že se nemožno zaregistrovat
jako neziskové organizace, a namísto toho se registrují jako privátní pod-
niky, to způsobuje, že jsou zranitelné, protože jsou žalovatelné za „ilegální
podnikání“, což je obvinění, které je často používáno k přerušování akce ne-
kontrolované státem.

Nejzávažnějším trestem v trestním právu je trest smrti. Množství exekucí
se neustále po mnoho let snižovalo, v roce 2013 byl jejich počet 2 400. To
je však stále třikrát víc než v celém zbytku světa. Vězeňské podmínky jsou
různé, ale všeobecně jsou primitivní a kruté. Počet lidí ve vězení není nad-
měrně velký a například k celkovému počtu obyvatel je menší než ve Špo-
jených státech a Rusku.

Stávající reformně zaměřeni vůdci jsou, jak sami tvrdí, odhodlaní posílit
postavení zákona a justice. Mezi mnoha reformami, které schválilo 3. plénum

v roce 2013, byla také opatření ke zlepšení soudního systému, směřující principiálně k větší autonomii justice.

Čtvrté plénum na konci roku 2014 se speciálně zabíralo fungováním zákona. Jako obvykle byla oznámena řada reforem a politických změn a jako obvykle to zmatlo řadu pozorovatelů v tom, co tím může být zamýšleno a sledováno. Byla ratifikována koexistence dvou právních systémů, státního systému a stranického systému, *šuang-kuej*. Právo je sluhou strany spíš, než že je strana sluhou práva. Převaha strany nad právem byla stvrzena. Existují tedy „tři svrchované pravdy“, ke kterým je člověk právně povinován, a to včetně soudců. Jsou jimi strana, lid a zákon, přesně v tomto pořadí. Koncept lidských práv je sice v usnesení pléna zmíněn, ale právníci zabývající se lidskými právy nemají důvod doufat v nějaký pokrok či ve zlepšení svých pracovních podmínek nebo v to, že by se jejich klienti mohli uchýlit pod ochranu práva. Právní řád znamená a bude i nadále znamenat „socialistický právní řád s čínskými rysy“. Plénum nenaznačilo možnost jakékoliv podstatné institucionální rekonstrukce či zlepšené soudnictví a nejlepší je chápat směřování justice jako setrvalé úsilí, směřující k více kontrolovaným procedurám politického řízení.

Pokud se dá tomuto prohlášení věřit, nejen justice, ale i administrativa a armáda budou, opatrně krok za krokem, stále větší měrou regulovány stále efektivněji působícím souborem právních předpisů. Což není úplně zanedbatelné, ale ani to neznamená vládu zákona v nečinském chápání. Jedná se spíše o to, co autorita v oblasti čínského práva Jerome A. Cohen nazval „právním leninismem“. Právní teorie se příliš nezměnila od roku 1958, kdy na její adresu vyslovil Mao toto: „Nemůžeme to dělat bez těch právnických záležitostí, ale máme svůj vlastní způsob. Občanské právo a trestní právo má tolik ustanovení – kdo si je má všechna pamatovat? Účastnil jsem se vypracování ústavy, ale dokonce ani já si nepamatuji, co se v ní říká. My se v podstatě nespolehnáme na tyhle věci, abychom udrželi pořádek.“ Praxe zůstává taková, že zákon nesvazuje stranu a státní orgány, pokud se rozhodnou, že se jimi svazovat nenechají.

Strana si stále drží konečné slovo, pokud jde o interpretaci ústavy.⁸⁰ Pokud je vůbec strana vázána nějakými omezeními, jsou to její vlastní stanovy, které se však od státní ústavy odlišují. Zatímco vůdci ve Velké síni lidu chválili

⁸⁰ Ústavně má toto právo Stálý výbor Všečínského shromáždění lidových zástupců, avšak výbor nemá schopnost vykonávat toto svoje právo.

roli zákona, jejich vykonavatelé *šuang-kuej* v rámci protikorupční kampaně vyšetřovali skutečné či domnělé pachatele zcela nezákonnými prostředky. Tato kampaň je v rukou stranických orgánů, tudíž chráněna před „civilní“ soudní kontrolou. Vyšetřováním hrozí špatné zacházení a mučení. Nemají možnost žádné adekvátní obrany a nakonec budou předáni k soudu justičnímu systému, aniž budou mít fungující možnost a právo předkládat důkazy a předvolávat svědky. Je v tradici čínské justice, že téměř všichni z těch, kdo byli postaveni před soud, byli usvědčeni.

Kapacita státu

Stálý zájem mezi pozorovateli Číny vzbuzuje otázka kapacity státní mašinerie vládnout, jež je nutná k ovládnutí tak velké a proměnlivé společnosti, jako je ta čínská. Často zaznívají varování, že kombinace kapitalismu v hospodářství a leninismu v politice je neudržitelná. Mnozí v průběhu let předpovídali, že systém musí zaniknout právě kvůli protikladům, které jsou do něj vestavěny. Ale tyto úvahy se mňejší s podstatou věci. Tento koncept hry na dobrého a špatného policistu je dobře vyladen a funguje efektivně. A upravuje se podle toho, jak se mění podmínky, výsledkem pak je „stabilita“.

Je pravda, že ve státní správě se ohromně plynutvá a že funguje neefektivně a spousta z toho, co je nějak rozhodnuto na politické rovině, není administrativně implementováno či není implementováno v úplnosti. Je také pravda, že je obtížné zjistit, co se zrovna děje. Režim dychtivě informuje o svých rozhodnutích, plánech a záměrech, avšak informace o tom, jestli to dotáhli do konce, kdy a jak, je poté mnohem obtížnější získat. Vyhodnocování situace se tedy děje interpretací politických prohlášení a toho, co z nich může vyplývat, a ne na základě faktických údajů o tom, co se skutečně stalo. Přesto prý vše funguje v oblasti veřejné politiky. Četba zprávý předsedy vlády o práci vlády, kterou předložil Všečínskému shromáždění lidových zástupců, působí závrat. Na jedné straně ji člověk může číst jako zprávu jakékoliv ambiciózní vlády – a skandinávský sociální demokrat by měl radost z jazyka, který je používán ve zprávě z roku 2014: „K dosažení cíle zajištění bydlení pro všechny budeme...“ Politika postupuje správně vpřed prakticky ve všech oblastech ekonomického, sociálního a kulturního života. Zpráva z roku 2015 zdůrazňuje úlohu malého podnikání, o kterém poznamenává,

že „může dosáhnout ohromných věcí“, tedy podnikatelům „potřebujeme jim podat pomocnou ruku, aby se dál rozvíjeli“. Nekonečný seznam výrazů jako „my budeme...“ je zjevně sebestopagací, ale ne balíčkem lží. Je to vláda, která *skutečně pracuje* a stiská nos do všeho, co se týká státu.

Vládnutí v Číně je cokoliv jiného než statické, nepřetržitě je v pohybu a prochází procesem neustálé revize. Pravidla a procedury státní správy se konstantně, trvale a aktivně rozvíjejí. V roce 1994 byl celý systém veřejných financí a daní předělán jedním rázem, který lze popsat jako matku všech administrativních restrukturalizací na hranici revoluce; znamenalo to současně přesun moci a funkci mezi ústředními a místními autoritami a upevnění fiskálních základů státu. Když předseda vlády Ču Žung-ti rozběhl kapitálový trh, prodal státem vlastněné podniky, které měly špatnou výkonnost, o práci přišlo 24 milionů státních pracovníků a zasloužili se o to, že Čína se stala členem Světové obchodní organizace (WTO) (v roce 2001) – neprovozovat žádou sklerotickou politickou ekonomii.

Aktuální vedení je rozhodnuté pokračovat v reorganizacích systémů. Reforma probíhá všude a je hlavním poselstvím doby, kamkoliv člověk pohledne. Úředníci jsou vedeni k tomu, aby změnili způsob své práce a zlepšovali její metody. V roce 2013 již několikrát zmíněné 3. plénum schválilo pro nově vedení rozsáhlý program, který se týkal téměř všech oblastí vládnutí (sahající do takových drobností, jako bylo omezení počtu estrádních souborů Lidové osvobozené armády, v nichž Si Ťin-pchingova okouzlující žena a zpěvačka Pcheng Li-juan měla hodnost generála, dokud nebyla v roce 2013 tato hodnost u souborů zrušena). Reformy byly oznámeny celoplošně, jednalo se celkově téměř o dvě stovky reforem, týkajících se jak obsahu politiky – hospodářského řízení, větší role trhu, regulace porodnosti, trestní politiky –, tak vytváření politiky – sladění vztahu ústředí a lokální úrovně, fiskálního řízení, řízení soudů. Agenda ekonomické reformy vypadala skutečně odvažně, nejvíce v oblasti rozvoje tržních mechanismů. A pokud se to jevílo méně odvažně v politické oblasti, bylo tomu možná z toho důvodu, že někteří pozorovatelé se divíli špatným směrem. Zjevně reformy neobsahovaly posun k demokracii a otevření se, ale mnohé bylo uvedeno v chod v oblasti tvorby politických koncepcí a administrativě.⁸¹ Čtvrté plénum o rok později bylo stejně

⁸¹ Ke smyslu „reformy“ v čínském systému viz Fewsmith, *The Logic and Limits of Political Reform in China*.

ostře odhodlané k právní reformě. A všechno tohle bylo v souladu s linií vedení, kterou si upevňovalo kontrolu nad svým systémem.

Administrativní kapacita

Kapacita čínského státu je nejvíc viditelná ve dvou oblastech, ve vývoji veřejné politiky a v používání administrativní moci za účelem získání společenské kontroly.

Pokud jde o první arénu, doposud s jistotou platí, že systém je schopen plnit to, co potřebuje k tomu, aby udržoval režim. Ve veřejné politice sice existuje mnoho nedostatků a často se situace ještě víc zhoršuje, ale pokud nezapomínáme, co je jejím účelem, totiž udržování sebe sama, co bylo potřeba, to se realizovalo. Když Mao opouštěl scénu, systém byl v mnoha ohledech v troskách. Pozbyl morální autoritu a státní finance byly vyčerpány. Obrát, který byl spuštěn shora, byl monumentální a památný. Byl zkonstruován a implementován celý ekonomický model. Byl kompletně přestavěn celý systém státních podniků, stejně tak státní správa. Stát byl zachráněn před bankrotem. Lidová osvobozené armáda zanechala svého prohlášeného podnikání (zčásti) a profesionalizovala se.

V nedávných letech panovalo značné znepokojení nad „fiskální nerovnováhou“, o kterou se měly zasloužit šedé bankovnictví, neudržitelná vyšší dluhu, ve které se ocitly státní podniky i podniky vlastněné místními vládami, a bytová a investiční bublina. Pravděpodobně nikdo nerozumí beze zbytku čínským financím, a už vůbec ne čínskému bankovnímu systému, navíc kterýkoliv den může propuknout nějaký nový problém. V polovině roku 2015 se něco přihodilo a došlo ke krachu na burze, což naprosto překvapilo jak politické špičky, tak ekonomické investory a současně ukázalo limity státem kontrolovaného hospodářství. Šedé bankovnictví je rozsáhlé a mimo jakoukoliv možnost kontroly, je to nová nepravdělná součást trhu a nikdo doposud neví, jaké s sebou nese důsledky. Někteří tvrdí, že se jedná o Ponziho schéma v gigantickém rozměru. Doposud však byly všechny vnitřní „protiklady“ zvládnuty. Například na konci devadesátých let ještě předtím, než se výše zadlužení stala kritickým problémem, vláda zřídila čtyři „špatné banky“, známé jako „společnosti pro správu aktiv“ (jména bank byla Huarong, Orient, Great Wall a Cinda), aby se s jejich pomocí vyrovnala v bankovním

systému se zátěží nesplácených dluhů tím, že špatné půjčky převzaly od jiných bank a dalších úvěrových společností. Ty pak následně mohly mobilizovat nestátní a nečínský kapitál a zbavit se špatných produktů, jako byl například jeden známý pod označením China Credit Equals Gold^{#1}, který přilákal investory svými mimořádně vysokou úrokovou sazbou a byl prodáván prostřednictvím jedné velké čínské státní banky. Čínské průmyslové a obchodní banky.⁸² V říjnu 2014 byla Great Wall Corporation zachráněna společností pod názvem Shanghai Chaori Solar Energy Science and Technology, jež zrovna začínala mít problémy na čínském trhu s dluhopisy. V roce 2015 došlo ke krachu na burze, který sama vláda hodně medializovala, což znovu obnovilo staré obavy, že v čínské ekonomice panuje fundamentální nerovnováha. Avšak přestože řada lidí přišla o velké finanční částky, když se opět usadil prach, ukázalo se, že protiklady byly zvládnuty či zameteny pod koberec a že rozumná participace na trhu a důvěra přežily. Ekonomičtí pozorovatelé mohou být rozlobení na Čínu, že se nechová jako „řádná“ součást kapitalistického systému, avšak čínský stát nikdy nespířoval o to, aby se stal normálním kapitalistickým státem. Ekonomika je zde pro stát, jiná cesta neexistuje.

Současné čínské vedení a Si Ťin-pching osobně jsou rozhodnutí nejen zvýšit administrativní kapacitu, ale také pročistit státní a stranickou činnost a napravit poskvrněnou reputaci, kterou mají v očích zahraničí. Provedí to už v mnoha značně medializovaných kampaních proti výstřelkům a korupci. Komentátoři nějaký čas brali tyto kampaně velmi vážně. Ale ve světle předchozích podobných kampaní velí instinkt nebrat je jinak než jako propagandistické tahy. Nicméně existují dobré důvody myslet si, že tentokrát je to jinak.

Cílem kampaně proti výstřelkům je zlikvidovat špatné návyky, projevující se v opulentních jídelch a banketech a dalších požitcích. Funguje to, nikterak to neznamená, že by měla vymizet pohostinnost, to nikdy nebylo zájmem kampaně, jen by se do jistých způsobů měla zavést elementární střizlivost. Byl jsem toho svědkem na vlastní kůži. Nedávno jsem byl hostem na jedné univerzitě, kde ještě čínská velkorysost funguje, ale nyní už v jistých hranicích a podle pravidel. Univerzitní administrativní pracovníci, kteří neberou na hranice a pravidla zřetel, se vystavují riziku, že budou potrestáni nebo

⁸² *Financial Times*, 31. srpen 2014.

degradováni, a pečlivě dbají na to, co se odehrává v oblasti jejich odpovědnosti způsobem, který je dobře znát i potenciálnímu inspektorovi. Tato kampaně utlumila předchozí excesy do té míry, že je to znatelné v menších požadavcích na restaurace a obchody s vínem.

Samotná protikorupční kampaně však představuje už naprosto jinou úroveň dramatu. Sice již předchozí vedení přícházela s taženými proti korupci, ale nikdy nebyla tak agresivní, důkladná a setrvalá, jako je toto. Vypadá to, že se kampaně stala hlavním zájmem stranických disciplinárních a byrokratických inspekcí, kterým se zvětšily příslušným způsobem pravomoci a které dostaly k těmto účelům k ruce specializované organizace. Muži, který stojí v čele kampaně, Wang Čchi-šan, člen Stálého výboru Politbyra a evidentně Si Ťin-pchingův nejbližší společník, už dlouho podle všeho věří, že se strana musí ve svém vlastním zájmu velmi seriózním způsobem očistit. Kampaně běží nějakou dobu a nezdá se, že by měla hned tak skončit. Je začlena na „tygry“ (vysocí úředníci a činitelé) a „mušky“ (nižší postavení úředníci a činitelé) a od poslední doby také na „pavouky“ (ti, kteří ovládají ekonomická lenní panství) a „lišky“ (to jsou zkorumpovaní úředníci, kteří i se svou korrupcí zmiří do zahraničí). V rozporu se svojí předchozí politikou se Čína na schůzce vrcholných představitelů organizace G20 v roce 2014 smluvně zavázala k tomu, že se připojí k mezinárodní protikorupční spolupráci. Jiné vlády, včetně americké, už při honech na lišky dávno spolupracují. V síti záhadu se ocitli nízké i vysoce postavení úředníci a činitelé, ti, kteří ještě pracují, i ti, kteří jsou už v důchodu.

A kampaně, stejně jako tažení proti výstřelkům, funguje. Její realizace byla svěřena ústředním orgánům, před kterými jsou místní úřady schopny méně chránit svoje lokální úředníky a činitele. Na všech úrovních se teď stalo riskantní participovat na korupci. Praviděpodobně to znamená méně korupce. Neoficiální důkaz úspěšnosti se už dostavil. Lidé získávají normální přístup ke službám, zatímco dřív předpokládali, že budou muset zaplatit. Jistý kontakt mi napsal: „Jednoho z našich místních úředníků před pár týdny odvezli, byl to druh zkorumpovaného zločince, proti jakému jsem dlouhé roky bezúspěšně bojoval. Lidé jako on se kdyysi zdáli být naprosto neprůstřelní.“ Hazardní hry v Macau zaznamenaly ostrý pokles, některá z kasin to zčásti přičítají protikorupčnímu tažení, které probíhá na pevninské Číně. Je tam k dispozici méně peněz, které pocházejí z korupce, nebo se jimi lidé chlubí opatrněji.

dosáhnout nemožnou, ale současně je dostatečně ovládají na to, aby byl jejich otevřený odpor málo pravděpodobný. Problém pak spočívá v tom, jak je donutit něco akceptovat a přitom se vyhnout úmyslnému otálení. Teď už nějakou dobu režim, který se rozhodl vládnout skrze odměny, dovoluje, aby k jeho sluhům plynuly dolů odměny prostřednictvím systémových úplatků, a na oplátku se mu dostává rozumné spolupráce a akceptace od těchto jeho sluhů samotných. Pokud tyto odměny zmizí a nebudou kompenzovány jinými odměnami či pobídkami, je posun od akceptace k úmyslnému otálení nevyhnutelný. Což se možná už děje. Neoficiální důkazy naznačují tendenci, že úředníci začínají svoji činnost paralyzovat, neboť se cítí být perzeklováni a bojí se udělat cokoli, co by se nahoře mohlo setkat s nelibostí.⁸⁴ Pokud je korupce všudypřítomná, jakýkoli nepřítel může být označený za zkorumpovaného člověka, čímž se nepřátelskému vztahu vůči němu dodá zdání legitimacy, a protikorupční tažení se tak může stát mocnou zbraní ve vnitřních machinacích. Vysocí činitelé a úředníci, kteří byli až doposud za korupci postiženi, soustavně nepocházejí ze Si Ťin-pchingova tábora ani z chráněného okruhu princůtek (s výjimkou Po Si-laje).

Avšak rozsah kampaně zřetelně přesahuje vnitřní boj o moc a je výrazem odhodlání Sia a spol. získat skutečnou kontrolu nad systémem, který tvoří státostřana a socialistické tržní hospodářství. Aby toho mohli dosáhnout, musí kontrolovat celou politickou mašinerii, tedy ji musí očistit od svých nepřátel. Musí však kontrolovat také ekonomickou mašinerii. Což znamená, že musí uštědřit drtivý úder třídě oligarchů, která se objevila díky korupci na nejvyšších místech. Když začal být bývalý strážce bezpečnosti režimu Čou Jung-kchang ma začátku roku 2014 vyšetřován a ke konci roku zatčen, netýkalo se to jen jediného muže, který by se provinil nečestným chováním, ale celého oligarchického komplexu úředníků, kamarádů a podnikatelské sféry a rodiny. Mnozí z nich již byli sesazeni. Když začal být v červenci 2015 vyšetřován zástupce předsedy Nejvyššího lidového soudu

⁸⁴ Na jednání Státní rady v únoru 2015 si předseda vlády Li Kche-čchiang stěžoval na kombinaci korupce a zanedbávání povinností u místních vlád a uvedl, že „někteří úředníci zaujímají vyčkávací postoj a jsou neochotni implementovat hlavní politickou linii ústřední vlády a nechťejí převzít svůj díl odpovědnosti“. A oznámil iniciativu, že úředníci musí podepsat písemný slib, že budou politiku vlády provádět poctivě. (*China Daily*, 10. únor 2015).

v Pekingu Si Siao-ming, bylo to údajně proto, že byl zapojen do podezřelých machinací v důlní společnosti v jiné části země.

Prostřednictvím korupce na nejvyšších místech se ustavily jakési vlády států z rukou některé základni pravomoci, takže tato vláda ztratila nad zemí reálnou moc. Ústřední a lokální komplexy úředníků a podnikatelů tedy stojí vně dosahu státu a mohou beztretně loupit a shromážďovat soukromé bohatství a ekonomickou sílu. Jejich kriminální činy jsou ekonomické povahy a odehrávají se v monumentálním měřítku, ale mají také svoji politickou povahu. Státostřana se pyšní tím, že má všechno pod kontrolou. Avšak pod pozlátkem pořádku a stability dokáže volně fungovat kriminální vrstva a stavět se proti nadvládě síly strany. Protikorupční kampaně se nepochybně týká potlačení excesů, korupce a obchodování s funkcemi na spodní úrovni, ale hlavním a konečným cílem je organizovaný zločin na nejvyšší úrovni. Současné vedení bere model socialistické tržní ekonomiky státostřany vážně a má v úmyslu eliminovat všechny konkurenční síly. Pro každé čínské vedení, které sebe samo bere vážně, je „kontrola“ vysvětlením všeho. Touží po kontrole a chce ji mít, protože cokoli, co pod kontrolou není, ať už to jsou protivládni aktivity, nebo nezávislé ekonomické operace, reprezentuje ohrožení jeho odhodlání uchovat sebe samu. Předchodzí vůdci povolili organizovanému zločinu otežet ze strachu, že by nějak mohl poškodit ekonomický růst (a také proto, že by mohl využít přiležitosti a ponořit ruce do státní pokladny). Stávající vůdci obrátili priority a postavili politickou kontrolu nad ekonomický růst.

Protikorupční kampaně je předvedením vrcholné administrativní kapacity, sahající svrchu dolů. Prokázáním toho, že je vedení schopno mobilizovat a reorganizovat svoji byrokracii v honbě za svými politickými prioritami. Není to pouze kampaně slov, ale akce, která je chápána jako boj na život a na smrt. Není to jen odhodlání, ale také neistota. Lidé páchají sebevraždy ze strachu, že jsou další na řadě – v armádě už bylo nahlašeno několik takových případů. Ale je to také kampaně, která je vedena za účelem zlepšení kapacity, aby model fungoval, jak má a s určitou efektivností.

V sázce je mnoho. Vůdci vedou válku proti svým vlastním lidem a proti nepřítelům státu ve státě samotném. Je možné, že z toho státostřana vyjde jako mnohem efektivnější mašinerie, ale to není zdaleka jisté. Může to zničit systém samotný. Státostřana činila v reformním období dobře, že se krotila. Výhrou byl pokrok, byť s mnoha skvrnami na kráse, ale přesto se

jednalo o progres. Když se systém za Maa věnoval svému zdokonalování, dopadlo to hodně zle. Možná to byli v posledních dekáдах „slabí“ vůdci, ale byli moudřejší v tom, že se vzdali touhy po dokonalosti. Jejich byrokratický aparát konal svoji práci a prostředkoval vládnutí, což potřebovali, aby udrželi systém při životě. Teď se zdá, že se noví vůdci nespokojují s kompromisy. Ale pokud se noví muži budou znovu domáhat dokonalosti, mohou se namísto pokroku s vadami na kráse dopracovat k vadám na kráse bez pokroku a zaniknout.

Vůdci se teď nacházejí v bezvýhodné situaci. Nemohou požadovat legimititu pro stát, který se systematicky chová podvodně a protiprávně. Růst zpomaluje a oni si nemohou dovolit nějaké plynutí v masovém měřítku. Nemohou si dovolit nechat oligarchické ekonomické klíky, aby napodobovaly jejich vlastní pravidla a dělali si z nich posměch. Ale ani si nemohou dovolit nechat si odcizit svoje služby, na kterých závisí, protože pro ně pracují. Možná ale riskují, když to provádějí způsobem, který ničí kapacitu, jež funguje právě díky tomuto systému samotnému. Test režimu spočívá v tom, zda vůdci budou schopni udržet rovnováhu mezi tvrdým pronásledováním kriminálních činů na nejvyšších úrovních a vymýcením braní úplatků na nízké úrovni mírným způsobem. Nebezpečí proto spočívá v tom, že mohou selhat v prvním úkolu a pronásledovat jen malé ryby, a to plnou silou, což by ovšem paralyzovalo jejich vlastní aparát moci. Možná že se domnívají, že dostanou to, co chtějí, ale riskují v tom, že se oligarchové zvenčí a byrokracie zevnitř pomstí a přejdou od akceptování k nespokojení a možná až k otevřenému odporu.

Kontrolní kapacita

Jestliže je státní správa schopná přiměřeným způsobem vykonávat svoji práci, když se obrátíme na společenskou kontrolu, spatříme stát v jeho skutečné podobě a jeho desíivé kapacitě. Také u populace, jež dosahuje téměř velikosti 1,4 miliardy a je rozprostřena na ohromném území, je aparát kontroly všudy přítomný, prostřednictvím „ideologické práce“ je obsažen v myslích čínských mužů a žen. Nové vedení, které se dostalo k moci v letech 2012–2013, vzbudilo naděje na liberalizaci, ale brzy se namísto toho uchýlilo k intenzivnější a systematictější kontrole a tvrdým zákrokům proti

nesouhlasícím a k zatýkání aktivistů a disidentů. My pozorovatelé vně Číny máme většíinou tendenci si instinktivně myslet, že s tím, jak Čína roste, stává se zámožnější a získává větší sebedůvěru, bude se také uvolňovat politická kontrola. Ale skutečný trend je jiný. Čína se možná otevírá ekonomicky, ale po politické stránce zůstává uzavřená. Zahraniční novináři, zahraniční nebo ze zahraničí podporované NGO, právníci zabývající se lidskými právy a univerzitní akademici mají zkušenost zhoršující se pracovních podmínek a tužší kontroly. Jak legislativa, tak praxe jsou v těchto oblastech důsledně utlačeny, například pro zahraniční NGO byly v roce 2015 zavedeny expanzivně restriktivní předpisy. Postupně začíná být práce čím dál tím většího množství lidí v těchto oblastech ovlivňována politickým tlakem, a to včetně umírněných a nijak nevyčívajících organizací, které předtím neočekávaly, že by se mohly stát cílem zájmu kontrolních orgánů. Zdá se, že stávající čínské vedení je opravdu vystrašeno „západními“ idejemi a vlivem. Aktivita a v rozumné míře svobodné vyjadřování osobních názorů v akademické sféře nejsou potlačovány nějakým zjevným způsobem, ale prostor autonomie se zúžil a víc uzavřel. Čínští vůdci se stále řídí Leninovým výrokem, že důvěra je sice dobrá věc, ale kontrola ještě lepší.

Dále shrnuji dosavadní rozptýlené zkušenosti, jak tento kontrolní aparát vypadá a jak funguje.

(1) Stálou povinností celé strany a státních orgánů, zejména stranických orgánů na místní úrovni, v podnikání a organizacích je sběr informací. To dokonce sahá i za státní hranice. Čínští studenti na zahraničních univerzitách, stejně jako čínští učitelé na stipendijních pobytech a ostatní pracovníci v zahraničí jsou neustále bedlivě sledováni. O čemkoliv, co je nebo by se mohlo stát nebezpečným, se ví. Číňané o tom vědí. Když jedna statečná studentka z Hongkongu, pocházející ale z pevninské Číny, po velké bitvě se svým svědomím napsala otevřený dopis na podporu revolty z roku 2014, učinila tak pod pseudonymem, protože jinak by její budoucí život v Číně i kariéra byly v troskách.

(2) Bezpečnostní služby jsou neustále připravené rozdrtit kdykoliv kohokoliv, kdo se jakýmkoliv způsobem zapojuje do aktivit, které jsou považovány za politicky nebezpečné. Co je oficiálně nazýváno „udržováním stability“, *wej-wen*, funguje. V zásadě na sebe dávají občané pozor sami. Kontrola je tak důkladná, že vykonávání opozičních aktivit je nejen obtížné a plně nebezpečí, ale také marné a bezvýznamné.

V současné Číně stále zůstává nebezpečné zúčastňovat se politických aktivit, demonstrací a participovat v sociálních organizacích. A stává se to ještě nebezpečnější. Organizace Chinese Human Rights Defenders za rok 2014 zdokumentovala 955 případů zadržení právníků aktivistů, což bylo mnohem víc než za oba předešlé roky dohromady.⁸⁵ V koordinovaných zá- tazích ze začátku července roku 2015 bylo ve venkovských provinciích za- drženo více než dvě stě právníků a aktivistů lidských práv. Byli většínou ob- viněni z nejasných přečinů, například ze „spolčení předem s předkladateli stížností“, „podněcování podvracení“ a „vyvolávání sporů a problémů“.⁸⁶ Podle novin *People's Daily* bezpečnost zahájila operaci, aby „rozbila velký kriminální gang, který využíval pekingské právnícké firmy jako platformu proto, aby přitáhly pozornost k citlivým kauzám a vážně narušovaly spole- čenský pořádek“.⁸⁷ Na začátku září 2015, opět během koordinované akce, bylo pět právníků, zabyvájícím se lidskými právy, zabráněno odcestovat do Hongkongu, dvěma na letišti v Pekingu, jednomu na letišti ve Wu-kchanu a dvěma na hranicích v Šen-čenu, na základě obvinění z toho, že „ohrožují národní bezpečnost“.

Není nutné, aby byl aktivismus namířen přímo proti systému, aby byl nebezpečný. Sice oficiální politikou je boj proti korupci, ale vyvíjení proti- korupční aktivity je i nadále nebezpečné. Oficiální politikou je chránit děti a ženská práva, ale projevování aktivity v oblasti dětských a ženských práv je stále nebezpečné.⁸⁸ Oficiální politikou je léčba nemocných, avšak aktivismus

⁸⁵ *New York Times*, 17. březen 2015.

⁸⁶ Od 20. července 2015 uvízlo v sítích bezpečnostních orgánů 132 právníků a 104 členů advokátních firem a aktivistů; 14 jich bylo zadrženo za kriminální činy nebo uvrženo do domácího vězení, 216 dočasně zadrženo (China Human Rights Lawyers Concern Group). „Jedná se o nejrozšířenější tvrdý záměr proti právníkům v Číně od dob kulturní revoluce a obnovy právního systému v roce 1980.“ Teng Biao, *Washington Post*, 19. července 2015.

⁸⁷ *South China Morning Post*, 13. července 2015.

⁸⁸ Na začátku roku 2015 došlo v Pekingu a dalších městech k explozi tvrdých zásahů proti feministickým aktivistkám. Ve třech městech bylo 8. března v předvečer Me- zinarodního dne žen začato přinejmenším pět aktivistek, které plánovaly kampaň proti sexuálnímu obtěžování ve veřejné dopravě. Byly propuštěny na kauci po třiceti sedmi dnech vazby. Bylo vydáno varování.

ohledně AIDS je ještě stále nebezpečný, přinejmenším pokud k němu dochází mimo kvazioficiální struktury, jako je třeba Sdružení rodinného plánování. Probíhají státem organizované kampaně proti prostituci, avšak soukromý aktivismus je v této věci pořádek nebezpečný. A jak jinak, aktivismus za de- mokracii, dodržování lidských práv, náboženskou svobodu apod. – ve formě obrany, organizování se, demonstrací a šíření informací a názorů jsou osobně nebezpečné pro kohokoli, kdo je s nimi nějak spojen. Známí aktivisté jsou sledováni. Akademik Ilham Tohti, jehož kauzou se ještě budeme zabývat, byl neustále sledován agenty bezpečnosti ještě předtím, než byl natrvalo zadržen. Jeho vyučování na univerzitě bylo natačeno a videonahrávky byly později při soudním procesu s ním použity jako důkazy.

Režim dává pozor na křehkou rovnováhu ve společenských organizacích. Na jedné straně podporuje NGO, aby za něj vykonávaly sociální služby, ale současně je ve vykonávání sociálních služeb omezuje. Během posledních dvou tří roků je skupinám, které jsou chápány jako aktivistické, systema- tickou kontrolní kampaní omezován prostor pro výkon jejich činnosti. Jsou mnohem pečlivěji sledovány bezpečnostními orgány a přímo přezkoumá- vány a jsou jim zakazovány mnohé aktivity, jako třeba vydávání zpráv a pořá- dání seminářů či diskusních večerů, a skupiny zjišťují, že je pro ně najednou mnohem obtížnější získávat na svoji činnost finanční prostředky ze zahrani- čí.⁸⁹ Některým skupinám byla ukončena činnost nebo byly přinuceny zmé- nit předmět svého zájmu a někteří aktivisté byli zadrženi. Neshledáváme v tom vykořenění aktivismu, ale společenské organizace jsou větší měrou omezovány hrubými i subtilními prostředky pevnější kontroly.

Kdokoliv se zapojí do opozice, byť jen nepříliš, musí počítat s rizikem perzekuce, s tím, že bude zbaven práce nebo mu bude odpíráno vzdělání, bude vyhozen ze svého domova či zadržén. Musí počítat s tím, že vysta- vuje svoji rodinu a přátele riziku. Akademik a právník zabyvájící se lid- skými právy, Tcheng Pi-o, který od roku 2013 pobýval v exilu v Hongkongu a Spojených státech a který se pravděpodobně nebude moci vrátit do Číny,

⁸⁹ V dubnu 2015 byl dobře známý pekingský think-tank Transition Institute obviněn z „nelegálních podnikatelských aktivit“ za vydávání zpráv a periodik. V případě těchto dokumentů byly policii výslovně zmíněny některé zahraniční NGO, o kterých se tvrdí, že Institut pomáhají financovat. Což ilegální není a NGO nebyly obviněny. Nicméně bylo vysláno jasné varování.

byl třikrát zbaven jako přednášející možnosti vyučovat na Čínské politické a právnícké univerzitě (formálně byl propuštěn v roce 2014), v roce 2008 mu byla odňata jeho právnícká licence a v roce 2011 byl držen sedmdesát dní v samovazbě. V červenci 2014 byl Čang Šao-tie, devětačtyřicetiletý katolický pastor, který byl spolu s dalšími dvaceti příslušníky církve zadržen na konci roku 2013, usvědčen z „narušování veřejného pořádku“ a z inscenovaného „podvodu“ a odsouzen ke dvanáctiletému vězení a značné pokutě. Odvolání bylo o šest týdnů později zamítnuto. Soud nařídil konfiskaci jeho domova, aby mohla být zaplácena pokuta, kvůli čemuž museli na základě příkazu k soudnímu vystěhování opustit jeho domov osmdesátiletý otec, osmasedmdesátiletá matka a tělesně postižená manželka. Proti soudnímu vystěhování se postavila jeho matka, která vyhrožovala sebeupálením, a možná tedy k vystěhování nedojde. Deset dní po soudním procesu unikli do Spojených států za pomoci organizace ChinaAid jedna jeho dcera spolu se svým mužem a synem. V únoru 2009 byla právníku z oblasti lidských práv Kao Č'-šengovi odňata licence, jeho pekingská právnícká firma uzavřena, byl zatčen a následně usvědčen z „podněcování k podvracení státní moci“. Dělal obhájce některým čínským nejobzřehnějším lidem, jako jsou třeba podzemní křesťané, a otevřeným dopisem se obrátil na čínské představitelky, aby ukončili perzekuci hnutí *Fa-lun-kung* (Falun Gong). Obvinil v něm úřady z mučení ve věznicích. Jeho nejbližší rodina uprchla do Spojených států. Na čínský Nový rok 2014 uběhl více než rok od chvíle, kdy bylo členům rodiny naposled dovoleno kontaktovat její ve vězení. Sice byl v srpnu 2014 propuštěn, ale pak byl držen pod nepřetržitým dohledem v domácím vězení. Byl vychrtlý a nemocný, protože ve vězení trpěl podvýživou a psychickým týráním. Nejstarší čínský disident, pokud je známo, Čou Jou-kuang, kterému bylo v lednu 2015 sto devět let, je uctíván lingvisty, známý coby „otec Pchin-jinu“ (pinyin), což je systém přepisu čínských znaků do latiniky. V interview ke svým narozeninám prohlásil, že „Čína se potřebuje vydat na stezku demokracie. Vždy jsem v to věřil.“ Stále pokračuje ve svých aktivitách, stále píše a jeho práce jsou stále cenzurovány.

Aktivista lidských práv Chu Ťia, držitel Sacharovovy ceny za svobodu myšlení, kterou uděluje Evropský parlament, strávil za podněcování k podvracení státu od roku 2008 do roku 2011 tři a půl roku ve vězení. Poté, co byl propuštěn, žil pod různými stupni dozoru a v různých formách domácího vězení v bytě v Pekingu. Jeho žena, Čeng Ťin-jen, která se s jejími dcerou

přestěhovala do Hongkongu, napsala kromě jiného v eseji popisující tuto zkušenost následující:

„Bylo mu vyhrožováno, byl násilně obtěžován, dostal domácí vězení, byl unesen a sledován. Na konci května 2014 se policie objevila v domě rodičů Chu Ťia a řekla jim, že jejich syn bude brzy zadržen, a když je jeho šestašedesátiletá matka prosila, jestli by svého syna nemohla vidět, aby mu mohla na Festival dračích člunů dát rýžové knedlíčky, odmítli a prohlásili: „Opatření už byla učiněna a na návštěvu je příliš pozdě.“ Právě teď žije mučivou existencí, kterou bych mohla srovnávat pouze se situací, jako by byl opékán na roštu – podмінky jsou do jisté míry krutější než ve vězení. Každý den musí bojovat o právo opustit svůj dům. Občas se mu v tomto střetnutí podaří vyhrát a může se projít venku, přičemž je doprovázen policiisty v civilu. Ale větší přímé ohrožení pochází od veřejnosti: nezáčasněti diváci, kteří nemohou pomoci; nečinní přihlížečtí, kteří se stávají spolupachatelé nebo blázny. Šestnáctého července nedaleko od stanice metra Cchao-fang v pekingském distriktu Čhao-jiang napadli Chu Ťia dva anonymní útočníci. Došlo k tomu poté, co mu bylo mnohokrát vyhrožováno smrtí: Nahlásil policii pět různých telefonních čísel, ze kterých dostával výhrůžné vzkazy, a až její příslušníci státní bezpečnosti mohou podrobit drakonickým omezením, nezvednou ani prst, když mu někdo polije auto červenou barvou, když nějaký zlomyslný člověk zanechá na prahu dveří domku Chu Ťiaonových rodičů hadrovou panenku probodnutou dýlkou, když neznámí lidé pořezají snímky jeho domu a posílají mu smrtelné výhrůžky a říkají, že mu už kopou hrob. Dokonce i moji rodiče měli uprosřed noci výhrůžně telefonáty. Vůbec netuším, jak tihle cizí lidé mohli získat naše telefonní čísla a proč zprávy, které nám někdo posílá přes sociální média z různých internetových adres, jsou pořád stejné, jako kdyby to bylo koordinováno. Cizí lidé nám posílají papírové věnce, papírové iPhoney na cestu do hrobu, papírové rakve, a dokonce i vzkazy, které dostává Chu Ťia přímo do rukou, že naše dcera bude první, „kdo zemře.“⁹⁰

Bezpečnostní služby mají pravomoc zatknout občany a zavřít je na relativně dlouhou dobu, a to bez odpovídající soudní procedury, nebo i s ní. Čtrnáctého března 2014 aktivista Cchao Šun-li, jenž byl zadržen v září 2013, zemřel ve

⁹⁰ Chinafile.com, 19. září 2014.

vojenské nemocnici, do které byl převezen poté, co ve vězení upadl do kómatu. V červnu 2014 byl uvězněn právník zabývající se oblastí lidských práv Pchu Č'-čchiang. Legální doba pro vyšetřování vypršela v září, ale nedošlo k žádné změně ve statusu zadržení. Patnáctého května 2015 byl formálně obviněn z „podněcování etnické nenávisť“ a „vyvolávání sporů a nepokojů“ s vyhlídkou, že ve vězení může strávit až osm let. V listopadu 2014 byli aktivisté lidských práv Jang Mao-tung (také známý pod svým literárním pseudonymem Kuo Fei-siung) a Sun Te-seng postaveni v Kuang-čou před soud a obviněni ze „shromažďování za účelem narušování veřejného pořádku“.91 Hájili se pouze tím, že žádali, aby úředníci zveřejňovali svůj majetek, byla uvolněna cenzura a ukončeny represe proti disentu. Ve výmluvné obhajobě, které se soud pokoušel zabránit přerušováním a dalšími obstrukcemi, Jang popsal, jak byl ve vězení mučen a sadisticky vyslýchán a jeho žena a děti obtěžováni (následně utekly do Spojených států), a dopodrobna přirovnal stávající čínský stát ke státu jako ze zlého snu, který George Orwell popsal v románu 1984. Při vyhlášení rozsudku v roce 2015 se znovu na svoji obhajobu pokusil promluvit, ale byl přerušen a vyvečen ze soudní síně. Už předtím byl od roku 2007 do roku 2011 vězněn za to, že pomáhal v Kuang-čou vesničanům organizovat protesty proti korupci, zabírání půdy a za to, že obhajoval Čhaj Čuo-čua, prominentního pastora z Pekingu, který byl v roce 2005 odsouzen ke třem letům ve vězení (také po mučení ve vězení). Byl obviněn z „ilegálních podnikatelských praktik“ a odsouzen k pokutě 150 000 juanů. Ilegálním podnikáním byl tisk bible – pastorem podnikatel měl na tisk náboženských materiálů licenci. Zadržené osoby se staly obětí špatného zacházení a byly mučeny. Rodiny a ostatní příbuzní byli perzekvováni a trestáni. Zastrážování je rutinní záležitost. Když Liou Sia mohla navštívit svého manžela ve vězení, nebylo Liou Siao-poovi, držiteli Nobelovy ceny míru, který byl ve vězení na čínský Nový rok 2014, povoleno zúčastnit se slavnostní večeře s ní. Sama Liou Sia je držena v domácím vězení

v Pekingu a další členové rodiny byli zadrženi. Zdravotních problémů ve vězení si nikdo nevíšmá, léčba je ignorována a odmítnána. V červenci 2015 Tenzin Delek Rinpočhe, tibetský mnich, který byl uvězněn od roku 2002, zemřel ve věku šedesáti pěti let ve vězení, měl chatrně zdraví a vážné srdční problémy a údajně se mu nedostalo žádného ošetření.⁹² Rodina požádala o vydání jeho těla, aby mohla provést tradiční tibetské buddhistické smuteční obřady, tělo však bylo urychleně zpopelněno v odlehlém vězení.

Trendem není směřování k liberalizaci. Spíše během let 2013 a 2014 represe zintenzivněly a pro aktivisty se staly mnohem nebezpečnějšími. Ve zprávě publikované 22. června 2014 na ve Spojených státech provozované webové stránce ChinaChange.org se uvádí seznam příkladů:

„Minul 4. červen, ale zatýkání pokračuje a každý den přimáší z Číny nové špatné zprávy. Zatímco byli na „zkusební dobu“ propuštěni učitel Sü Jou-ju a umělec Čchen Kuang, jiní jsou i nadále zadržováni a další byli formálně zadrženi, včetně Ťia Ling-mina a dvou dalších v Čeng-čou a Che-nanu a právníka Pchu Č'-čchianga v Pekingu. Dvacátého června byli formálně zadrženi pro obvinění z podvracení v Kuang-čou právník Tchang Ťing-ling a aktivisté Wang Čching-jing a Jüan Sin-tching. Dřív ve stejném týdnu byli tři členové Hnutí nové občane Liou Ping, Wej Čung-pching a Li S'-chua neřádně odsouzeni za fiktivní „zločiny“. Tato vlna rozsáhlých represí občanské společnosti začala minulý rok zatčením „Čtyřky z pekingského Si-tanu“. Třicátého prvního března 2013 pronesli v pekingském Si-tanu Jüan Čung, Čang Pao-čcheng a dva další projevy, ve kterých vyzvali vládní představitele, aby zveřejnili údaje o majetku, který vlastní. Na místě byli zatčeni. To byla oficiální předehra k represím úřadů proti Hnutí nové občane a proti občanské společnosti. Během roku bylo po celé Číně zatčeno a uvězněno ne méně než dvě stovky aktivistů z hnutí lidských práv. Patřili mezi ně: Sü Čchi-jung, Wang Kung-čchüan, Kuo Fei-siung, Li Chua-pching, Čchen Pao-čcheng, Čang Li, Ting Ťia-si, Liou Pching, Jüan Feng-čchu, Ilham Tohti a další. Z těchto aktivistů za lidská práva úřady umučily k smrti významného aktivistu Chao Šun-li. Útlak se znatelně zvýšil nejen u aktivistů lidských práv, ale také u disidentů, podzemních církví, přívrženců Fa-lun-kung, stěžovatelů, internetových aktivistů a liberálních učitelů. Mezitím jsme svědky značného zprůšnění omezení šíření informací a ideologické kontroly.“

92 Radio Free Asia, 13. červenec 2015.

Příslušníci bezpečnosti se často pokoušejí jednat s rebely mírně. Navštěvuji je nebo je zvou k hovoru nad šálkem čaje. Vysvětlují jim to a pokoušejí se je vrátit ke správnému způsobu života. Varují je a pokudže visí ve vzduchu hrozba odplaty. A je-li to nezbytné, hrozba se změní ve skutečnou odplatu. Před 25. výročím masakru 4. června na náměstí Tchien-an-men v roce 2014 začalo zatýkáni aktivistů už na začátku května. Známkou toho, že úřady velmi dobře vědí, kteří lidé se takových akcí účastní, bylo, že hrstka účastníků plánovaných vzpomínkových akcí, které se měly odehrát v soukromém domě, byla rozehnaná, když byli cestou na shromáždění někteří z jeho účastníků zadrženi a zatčen byli také hostitel.

Skutečně vědí. Když na začátku července 2014 tibetská spisovatelka a aktivistka Chering Özer, která žije v Pekingu, pobývala mimo hlavní město, byla telefonicky pozvána na americké velvyslanectví. Den před touto schůzkou jí u ní doma navštívili důstojníci bezpečnosti a uvrhli ji do domácího vězení, dokud nepominul čas plánované schůzky. Dvacátého šestého listopadu 2014 byli policii v Pekingu zadrženi mladý osmadvacetiletý právnický aktivista Liu Tien-š. Má právnícké vzdělání z Oxfordu a zrovna se připravoval na poskytnutí rady v právních otázkách. Jeho prohrěškem nebyl aktivismus, který byl navíc jen mírně podvratný, ale vytváření, či snad dokonce ani to ne, jisté síťe. Jeho zadržení bylo součástí razie, při které bylo zadrženo přinejmenším pět dalších aktivistů – z časopisů, think-tanku a vzdělávacích organizací. Co policii umožnilo přijít na stopu této síťe? Jeden z jejích spolupracovníků si nechal ve veřejném kopírovacím centru udělat kopie materiálů, jež se týkaly hnutí Occupy Central v Hongkongu, a stvrzenku o zaplacení dal vystavit na jméno jedné z organizací síťe. Jako spousta dalších veřejných kopírek v Pekingu byla i tato propojena počítačem na policii, která obsah materiálů identifikovala a vrhla se na tuto skupinu idealistických aktivistů.⁹³ Brzy ráno 29. dubna 2015 ve městě na východě Su-čou před ceremonií u příležitosti výročí exekuce Lin Čao, mladé ženy, křesťanky a kritičky maoismu, která byla popravena ve vězení v roce 1968 a spočívá na hřbitově ve městě, velké policejní síly provedly razie v domovech a penzionech a zadržely desítky lidí, které se shromáždily ve městě, aby držely smutek u jejího hrobu.⁹⁴ Během

⁹³ *New York Times*, 10. prosinec 2014.

⁹⁴ Radio Free Asia (29. dubna 2015) hlásilo, že byly shromážděny „tisíce“ příslušníků zášahových jednotek, aby zatýkly pár desítek aktivistů.

akcí hnutí Occupy Central v Hongkongu v roce 2014 navštěvovali rodiče tamních studentů příslušníci bezpečnosti a žádali je, aby varovali svoje děti před zapojením se do protestů.

V těchto případech o politické perzekuci se stále opakují tři motivy. Prvním z nich je to, že často není vůbec jasné, kdo pronásledovatelé vlastně jsou. Agenti mají tendenci chodit v civilním oblečení. Druhou nepřijemnou skutečností je to, že zadržení zmizí, někdy na krátkou dobu, jindy jsou nezvěstní daleko dále. Rodina, přátelé a právníci je nemohou kontaktovat, či dokonce nevědí, kde se nacházejí. Třetím motivem je, že oběti dostanou výprask. Rušitelé veřejného pořádku, ženy, muži, všichni stejně, jsou bití na ulicích, doma nebo ve vazbě. Lidé jsou doslova vyvlekáni z domovů najatými násilníky v civilu při oficiálním zabírání půdy. Lidé se systematicky ocitají v rukou násilníků, o nichž se neví, jaké mají vlastně pravomoci, a u nichž je bití normální formou odplaty.

Aktivismus je nebezpečnou záležitostí, přesto není zcela nemožný. Někteří aktivisté jsou schopní v něm pokračovat, aniž se dostanou do příliš velkých obtíží. V Číně existuje hrdinský, leč nevýznamný underground, který je více či méně oficiálně akceptován. Jedná se o rozličné aktivity: od vydávání neoficiálních časopisů na pomoc (potenciálním) matkám, které se vyhýbají restrikcím regulované porodnosti. Takové časopisy vycházejí, ač je nepravděpodobné, že bych o nich úřady nevěděly. Čínská diktatura vládne pomocí strachu. Používá techniku svévolné síly. Někdy vyměňuje tresty z malých příčin, jindy se drží zpátky, když by se dalo čekat, že zásáhne – tato metoda je přivedena do dokonalosti.

(3) Soudnictví je pod politickou kontrolou. Udělování takových trestů, jaké jsou politicky žádoucí, včetně uvěznění, je na vůli příslušných autorit, stejně jako je dohlázení na výkon práva politickým rozhodnutím. Ale jako vždy i zde existují výjimky a občas soudy rozhodují nezávisle a obtížně, ale všeobecně v politických kauzách postupují tak, jak by se dalo očekávat. Vládní a politické autority mají moc potrestat ty, které chtějí potrestat, včetně jejich uvěznění. Trestní právo umožňuje uznat kohokoli vinným díky široce a nejasně definovaným porušením zákona, politickým a civilním. Postižitelnými zločiny jsou například „rozšiřování pomluv“, „provokování potíží“, „nedovolené shromáždování“, „rušení pořádku“ a „poškozování pověsti státu“, což je nové obvinění, které se objevilo v roce 2014. Navíc ke ztrátě svobody mohou být odsouzeni podle zákona třeba i doživotně. Po vykonání

trestu mohou být odsouzeni ke ztrátě občanských či politických práv nebo ke ztrátě práva opustit zemi.

Na začátku roku 2014 ve značně sledovaném případu byl právní vědec a aktivista Sü Č-jung přední iniciátor Hnutí nových občanů (NCM) z roku 2012, odsouzen ke čtyřletému trestu odnětí svobody za „shromažďování za účelem rušení veřejného pořádku“ a za další vágně specifikované kriminální činy. Proces označili nezávislí právní pozorovatelé jako výsměch slibu směřovat k dodržování zákonnosti. A přinejmenším další čtyři aktivisté NCM byli zadrženi v souvislosti s touto kauzou (včetně bývalého politisty, který protestoval před soudem, kde probíhal Süův proces).

Zhruba ve stejné době byl prominentní ujgurský akademik a profesor ekonomie na Národní univerzitě v Pekingu İlham Tohti zadržen naposledy a nyní je vězněně permanentně. Bylo mu zabráněno nastoupit na palubu letounu do Spojených států, kde měl převzít post hostujícího profesora. Následně byl přemístěn do Sin-tiangu a jeho počítače, osobní doklady a kreditní karty zabaveny. Ve stejné době bylo zatčeno sedm studentů, kteří prohlásili, že s ním i nadále hodlají spolupracovat, vzato do vazby a také přemístěno do Sin-tiangu. Byť jeho volání po zlepšení podmínek a uznání převážně muslimské ujgurské národnosti menšiny bylo velmi umírněné, byl profesor Tohti obviněn z propagování separatismu a organizování a vedení separatistické skupiny. Jedná se o případ, který tak nabyl ohromného symbolického významu, pokud jde o rozsah možné dokonce i umírněné opoziční aktivity. Kauza se dostala před soud v Urumči v provincii Sin-tiang. Po dvou-denním přelíčení byl odsouzen k doživotnímu trestu, tou dobou za mnoho let k nejtěžšímu trestu za disent. Podle Amnesty International byl tento proces „urážkou justice“. Soud také nařídil konfiskaci všech jeho prostředků včetně životních úspor, což způsobilo strádání jeho ženě a jejich dvěma dětem, kterým v té době bylo pět a osm let. İlham obvinění popřel a vyvrátil všechna tvrzení obžaloby. Během osmiměsíčního věznění před samotným procesem bylo jeho rodině, včetně manželky, která sama byla uvržena do domácího vězení, zakázáno navštívit jej. Podle jeho právníka byl spoután na nohou řetězy a nedostávalo se mu adekvátního jídla a teplého ošacení. Soudní jednání bylo veřejnosti uzavřené a soud odmítl obhájcovy žádosti o předvolání zhruba deseti svědků. İlham je registrován v Pekingu, tedy by podle zákona k projednávání jeho případu mělo dojít tam, a ne v Sin-tiangu. Jeho nejstarší dcera Jewher İlham, která s ním měla cestovat, když byl zadržen,

nakonec zůstala ve Spojených státech, tam prohlásila, že její otec „použil val pouze jedné zbraně při svém boji za základní práva Ujgurů v Sin-tiangu: slova, mlavená, psaná, šířená a zasláná. To bylo všechno, co měl, kdy k dispozici, a všechno, co kdy vůbec potřeboval. A to je to, co Čína sledala ji tak ohrožujícím.“ V listopadu soud v Sin-tiangu zamítl jeho odvolání. Krátce poté se oněch sedm studentů vynořilo z anonymity vězení, bylo postaveno před soud s obviněním z toho, že jsou členy separatistické skupiny a odsouzeno od tří do osmi let ve vězení.

Právě když se začalo scházet 4. plénium, které mělo za hlavní téma vládu zákona, stalo se zřejmé, jak to oni se zákonností myslí: Tvůrce dokumentárních filmů Šen Jung-pching měl být postaven před soud za „nelegální podnikatelské aktivity“, když byl předtím držen sedm měsíců ve vazbě. Jeho zločinem bylo, že vytvořil a promítl video o historii „konstitucionalismu“ za posledních století. Nejspíš aby se vyhnul rozpakům ze špatného načasování, soud odložil přelíčení na nespifikované datum. Na konci listopadu sedmdesátiletá novinářská veteránka Kao Jü, jež byla ve vazbě od zářehu 24. dubna, který předcházela 25. výročí masakru na Tchien-an-men v roce 1989, byla postavena před pekingský soud na základě obvinění, že vyrazila státní tajemství zahraniční tiskové agentuře, a na podkladě připraveného přiznání byla odsouzena (17. dubna 2015) na sedm let do vězení. Bylo to už její třetí uvěznění. Domnělé tajemství, které vyrazila, byl interní stranický dokument, známý jako Dokument 9 (o něm více dále), který varoval stranické kádry před „sedmi západními nebezpečími“, kterým se musí vyhýbat a se kterými musí bojovat. O rok později v listopadu 2015 jí byl trest, poté co se přiznala, zredukován ze sedmi na pět let, následně byla na základě lékařského posudku propuštěna s tím, že zbytek trestu by si měla odpykat mimo vězení. V listopadu 2014 byl také propuštěn z vězení devětapadesátiletý mongolský politický vězeň Hada (známý jen pod tímto jedním jménem). Jeho případ je popsán ve zprávě Southern Mongolian Human Rights Information Center, jež byla vydána v New Yorku 10. prosince 2014. Strávil ve vězení devatenáct let. Prvních patnáct na základě rozsudku za „separatismus“. Po „propuštění“ v roce 2010 další čtyři roky v mimosoudní vazbě. Po svém opětovném propuštění mu nebylo povoleno navrátit se domů, ale byl umístěn do domácího vězení ve střeženém bytě. Trvalo další tři týdny, než mu bylo dovoleno setkat se se ženou a dalšími rodinnými příslušníky. Sám zůstal pod přísným dohledem ve svém novém vězení. V listopadu 2015 se stále

nacházel pod dozorem, agenti bezpečnosti hlídali před jeho domovem a sledovali každý jeho krok. On ani jeho dospělý syn nedostali pasy, které by jim umožnily vycestovat do zahraničí k lékařskému ošetření. V jednom okamžiku byl jeho syn vzat do vazby za „kladení obstrukci úřadům“.⁹⁵

(4) Administrativní aparát je organizován po dvou liniích. První je vládní a druhou představují stranické orgány. Obojí tvoří nepřerušované linie sahající od ústředí až dolů na místní a mikro úroveň a na všech úrovních jedna kontroluje druhou. Každá forma vlády na každé úrovni je pod dohledem ještě někoho dalšího navíc k vykonavatelí vládnutí. Uplně dole na místní mikro úrovni místní vládní orgány, místní státní orgány a stranické orgány, bok po boku a překrývajíce se, jsou všechny pověřeny povinnostmi udržovat stabilitu. Navíc zde existují sítě tajné policie a informátorů. Potenciální disidenti a problémoví jedinci jsou vytipovávaní a ocitají se pod dohledem. Například v Tibetu je zbytková místní populace oficiálně klasifikována jako „ti, kdo neakceptují převýchovu a nedůvěřují vlasti a straně“, a z těch, kdo jsou takto klasifikováni, se nespustí oči.

(5) Vládní a straničtí činitelé od ústředí až dolů jsou hodnoceni na základě svých výkonů. A toto hodnocení tvoří část podkladů pro jejich povyšování, nepovyšování či (příležitostně) degradaci. Kritéria hodnocení se mohou připad od případu po celé zemi lišit, ale pokaždé má vysokou prioritu kritérium udržování pořádku. Což zajišťuje, že je v naléhavém osobním zájmu každého jednotlivce z milionů vysokých či nízkých činitelů na jakémkoliv místě systému, ať už vykonává cokoli, aby on či ona vykonávali kontrolu ve své oblasti odpovědně. V tomto systému povyšování se také využívá dle prastaré čínské tradice formální přezkušování kompetentnosti. Takže se jedná o kombinaci systému kontrolního výběru a meritokratického výběru. Vůdci na vrcholu bezpochyby touží, aby ve funkcích postupovali ti nejspolehlivější, ale pro kontrolou poseďle vůdce představuje politická loajalita základní kritérium schopnosti.⁹⁶

(6) V populaci čítající 1,4 miliardy lidí je každý jednotlivec zanesen v registračním systému domácností. *Chu-kchou* je základní nástroj vládnutí. Rozděluje populaci do podskupin, které se odlišují druhem občanství, a vytváří

⁹⁵ Radio Free Asia, 26. listopad 2015.

⁹⁶ V *The China model* Bell interpretuje meritokracii jako základní rys celého ojedinelého čínského systému.

sociální strukturu typu rozděl a panuj, navíc je do takového systému zabudována ochrana proti široce či třídě založené solidaritě.

(7) Každý dospělý Číňan s sebou musí nosit a na požádání předkládat identifikační kartu, na které je jeho fotografie a uvedeny jsou jeho jméno, datum narození, pohlaví, etnikum, bydliště a identifikační číslo držitele. ID karty jsou vydávány státním orgánem skrze místní kancelář veřejné bezpečnosti. Karty jsou potřebné při rozličných aktivitách a představují způsob, jak zjistit, co lidé dělají. Například účastníci rozlučkového obřadu na počest bývalého reformisty a sesazeného stranického generálního tajemníka Čao C'-janga, konaného 28. ledna 2005, se museli policii prokázat svými identifikačními kartami.

(8) Na čínské občany jsou vedeny osobní složky, *tang-an*. Předpokládá se, že jsou čtyř druhů, na kádry, studenty, zaměstnance a vojenský personál; pravděpodobně se překrývají. Dále se předpokládá, že kopie má k dispozici místní kancelář veřejné bezpečnosti, zaměstnavatel a dohlížející organizace. Složky jsou zakládány místně od chvíle začátku navštěvování školy (druhého stupně základní školy) a postupem let bobtnají na základě údajů od učitelů, úředníků a zaměstnavatelů. Obsahují informace o vzdělání, práci, politických aktivitách, kriminálních aktivitách, o zdraví a další údaje. Složka či její kopie následuje každého občana, kamkoliv se hne, například vstoupí-li na univerzitu nebo začne pracovat. Informace ze složky ovlivňují možnosti občana změnit práci, být povýšen, vstoupit do strany, přestěhovat se a podobně, na každého zaměstnance je vedena osobní složka s jeho vzděláním a dosavadní praxí. Může obsahovat informace o kvalitaci, zádostech, zastávaných funkcích, školeních a podobně, stejně jako o hodnoceních, posudcích, vyšetřováních, problémech, lékařské záznamy a tak dále. Strana má jako součást *nomenklaturního* systému osobní složky o členech strany a veřejných pracovnících.

Složky obsahují měnič se a detailní informace a většina z nich není přístupná osobě, na kterou jsou vedeny. Tak třeba u ženských zaměstnanců to mohou být gynecologické údaje ze zdravotních kontrol. Předpokládá se, že informace jednou do složek zahrnuté z nich nemohou být odstraněny. Každá černá skvrnka, politická nebo profesní, i třeba vyjádření nespokojenosti nad úrovní veřejných služeb, pravděpodobně provází člověka celý život. Třebaže obyvatelům není dovoleno známovat se s jejich obsahem, je v zájmu každého, aby byla složka vedena. Například může být pro člověka poslední

možností, jak prokázat jeho nebo její dosavadní praxi. A je na odpovědnosti příslušné osoby, aby o složku pečovala. Zaměstnanec jí z tohoto důvodu (musí) deponovat u kvaziverejné agentury, která je pověřena skladováním složek a za to jí tato osoba platí poplatky. Vzhledem ke vzniku soukromého podnikání a rozpadu jednotného pracovního systému v reformním období se držba a obsluha osobních složek staly mnohem obtížnější a systém možná upadl do chaosu. Pro mladé, kteří zanechají vzdělávání ještě před univerzitou, složka s největší pravděpodobností končí. Ale státostrana se nezdává tohoto užitečného nástroje kontroly. Celý dámbelský systém je nyní uložen do počítačů pod hlavičkou ambiciózní „sítě společenského kreditu“, která by měla zahrnovat všechny občany a možná zahrnuje podrobnější a čers-tvější informace, než jak to bylo možné v původním systému založeném na papírech. Konečným účelem systému je posílit „vědomí upřímnosti u členů společnosti“.⁹⁷

(9) Ultra diktátorská „politika jednoho dítěte“ byla zavedena v roce 1979 jako dočasné opatření, aby městské páry měly jen jedno dítě, menší nebo žádné restrikce se týkaly vesnického obyvательства a etnických minorit. Et-nické minority nebyly podrobené pravidlu jednoho dítěte a vesnickým pářům bylo dovoleno druhé dítě, pokud první byla holčička nebo pokud se jednalo o tělesně postižené dítě. Nedávno začala být omezení uvolňo-vána, jako první bylo povoleno městským pářům, z nichž oba partneři byli jedináčci, mít druhé dítě, poté bylo pravidlo jednoho dítěte zrušeno úplně a všechny páry si mohly pořídit druhé dítě. Toto rozhodnutí učinila strana v říjnu 2015 a očekává se, že bude postupně implementováno místními or-gány. Rozhodnutí bylo stranou široce medializováno jako významný obrat a v zahraničním tisku interpretováno jako „konec politiky jednoho dítěte“, ale nebylo ničím víc než jen kodifikací toho, co se už stávalo obvyklou praxí, a v žádném případě to nepředstavuje konec kontroly porodnosti.⁹⁸ Nová

97 Upozornění Státní rady, 14. červen 2014.

98 Má vysvětlení změny politiky v odpovědi na dotaz Bloomberg News byla tato: „V Číně nikdy neexistovala politika jednoho dítěte. Byla je tam politika kontroly porodnosti: páry, které si přejí mít dítě, musí nejprve získat povolení státu na to, aby dítě mít mohli. Nynější rozhodnutí je jen modifikace pravidel v rámci téže politiky. Bude to mít jen malé či žádné demografické následky. Zkušenost z postupného uvolňo-vání pravidel je taková, že jen velmi málo párů využívá příležitosti mít druhé dítě.“

politika je řízena Národní komisí pro zdraví a rodinné plánování a realizo-vána po byrokratické linii směrem dolů komisemi na nižších úrovních až nakonec k místním komisím a střediskům rodinného plánování. Prostředky jsou informování a propaganda, zevrubný dohled na ženy v porodním věku, vysoké pokuty za neautorizované porody, sterilizace a potraty.

Politika, která je oficiálně známá jako „rodinné plánování“, ale kterou já nazývám výstižněji „regulace porodnosti“, předpokládá, že děti se rodí jen sezdaným pářům, a omezuje počet dětí, které rodina může mít. Rodiče, kteří nedodrží pravidla počtu dětí, musí zaplatit pokutu – oficiálně je po- jmenovaná „sociální kompenzační poplatek“ – obecně se jedná o čtyřná-sobek jejich ročního platu a je to pokuta progresivní. Děti, které se narodí mimo manželství, jsou technicky vzato ilegální a může se stát, že dále žijí v předpekli jako neobčané bez normálních práv, pokud například rodiče nemohou zaplatit pokutu.

Páry, které čekají dítě, musí napřed požádat o „povolení k narození“, které je požadováno, pokud se má dítě narodit legálně, a o certifikát naro-zení, který je vydáván, jakmile se dítě narodí. Žádost se podává v místních kancelářích rodinného plánování. Její součástí je doklad o sňatku, souhlas příslušných zaměstnavatelů rodičů či univerzity v případě studentů či vý- boru místních obyvatele, nejspíš proto, aby se potvrdilo, že jsou těmi, za koho se vydávají, a že jsou pro rodičovství kvalifikováni. V případě migrantů apli-kace navíc vyžaduje souhlas jejich domácí kanceláře rodinného plánování. Jakmile jsou tyto záležitosti v pořádku, bude v normálním případě povolení vydáno. Prakticky to vyžaduje (alespoň v Pekingu) červenou knížku veli-kosti malého paperbacku, která má asi deset stran, na kterých to musí po-tvrdit razítká všech potřebných participujících úřadů.

Žádost se obvykle podává, jakmile započne těhotenství. Nicméně v rámci nové politiky dvou dětí se předpokládá, že žádost o druhé dítě se podává

Důvodem jsou obtíže při vyvážení vztahu práce–rodina a to, že nyní je velmi drahé vychovávat dítě (což je nezamyšlený důsledek restriktivní politiky). Nové rozhod-nutí je hlavně byrokratická věc. Je v nezadatelném zájmu ohromné byrokratické mašinerie spjaté s kontrolou porodnosti opět tuto kontrolu zavést. Na druhé straně je vedení pod tlakem ekonomických a demografických expertů, kteří požadují změnu politiky, protože byla a je velmi nákladná, jak ekonomicky, tak sociálně. A tak vůdci něco málo dělají, ale ne příliš, jen proto, aby to všichni chápali jako krok správným směrem.“

ještě před započítáním těhotenství, aby se např. dodržel požadovaný interval mezi porody nebo aby bylo možné učinit nezpůsobilými rodiče, kteří jsou už příliš staří. Žádost může být zamítnuta, a pokud k tomu dojde, předpokládá se, že přírodně těhotenství bude ukončeno potratem. Důvodem pro odmítnutí souhlasu porodit může být to, že pár není kvalifikován k tomu, aby měl dítě, že chybí dokumentace nebo že existují věková či zdravotní omezení, jako jsou nakažlivá či mentální onemocnění.

Matky nemohou svoje děti oficiálně registrovat, pokud nejsou vdané či otec neparticipuje na registračním procesu. Předpokládá se, že takové matky bez partnera těhotenství přeruší. Matkám, které odmítnou, nemusí být vydan soubhlas s porodem a podléhají povinnosti zaplatit pokutu, pokud má být dítě zaregistrováno. Ta je podobná pokutě, jež se platí v případě, že je dítě nad povolenou kvótu.

V místních komunitách, na pracovištích, na univerzitách a podobně jsou ženy fertiliho věku sledovány úřady kontroly porodnosti až k podrobnostem o menstruačním cyklu a antikoncepčních praktikách, aby se zabránilo neautorizovanému těhotenství, a v případě, že by k tomu došlo, jsou nuceny k umělému přerušení těhotenství. Odpovědnost za kontrolu porodnosti může být skupinová, například v případě pracoviště, které má pracovníka, jež se proheší, může být celé potrestáno kolektivně krácením rozpočtu nebo nezvýšením platu. Náhrada starého pravidla jednoho dítěte novým pravidlem dvou dětí může ulehčit náklady potenciálním rodičům, ale neznamená to, že by tím byla kontrola porodnosti zrušena. Byrokracie rodinného plánování stále zůstává, aby monitorovala potenciální rodiče jako dřív a jako dřív musejí potenciální rodiče žádat o povolení.⁹⁹ Společenský význam takové politiky spočívá v konečných důsledcích v tom, že stát manifestuje, jak může vstupovat do intimnosti každé rodiny a bezohledným rozhodnutím kontrolovat její životy dle svého vlastního diktátu. V tomto smyslu politika přetrvává. Je to krutá připomínka lidem, že nemají jiná práva než ta, která jim dle své libosti stát udělí.

⁹⁹ Byrokracie kontroly porodnosti sestává z administrativních a profesionálních pracovníků, kterých je celkem asi něco mezi 500 000 až 1 milionem, přičemž je ještě podporuje armáda snad milionu místních stranických kádřů, kteří mají „rodinné plánování“ jako svoje určené pole odpovědnosti a asi 100 milionů členů oficiálního Sdružení rodinného plánování.

(10) Politika zmiňovaná doposud se dotýkala kontroly chování, držení lidí v řadě a zabraňování nebezpečným podvatným aktivitám. Nicméně politika společenské kontroly zdaleka přesahuje restriktive chování a zahrnuje také „ideologickou práci“, určenou ke kontrole smýšlení. Což je zaprvé prováděno tím, že je cenzurováno, co si lidé mimo úzký důvěrný kroužek myslí a o čem se informují. Cenzurováno je všechno, tisk, weby, literatura, filmová distribuce, muzea. V rámci překladů jsou ze zahraničních knížek cenzurovány nebezpečné myšlenky a informace.¹⁰⁰ Funguje to efektivně. Například Chu Jao-pang, který byl v roce 1987 odstraněn z funkce generálního tajemníka strany, není následně jakkoliv zmiňován ve státním tisku a je dneska oficiálně blízko tomu, aby se stal neznámou neosobou. Každý rok uplyne výročí masakru na náměstí Tchien-an-men z roku 1989 bez toho, že by tyto události byly zmiňovány nebo diskutovány v čínských médiích. Tato monumentální vzpoura v historii národa se ve vlastní zemi velmi účinně odsouvá do zapomnění. A neobjevují se žádné známky toho, že by cenzura měla být uvolňována. Podle International Federation of Journalists (a její výroční zprávy nazvané *Zprávy k maistickému budoucní*) byl rok 2013 pro svobodu tisku v Číně rokem sestupu. Na indexu svobody tisku za rok 2014, který vydává organizace Reportéři bez hranic, se Čína umístila ze 180 zemí na 175. místě. Podle Committee to Protect Journalists (Výbor na obranu novinářů, ve zpravě publikované v prosinci 2014) se v roce 2014 nacházelo ve vězení čtyřicet čtyři novinářů, což je víc oproti třiceti dvěma v roce 2013.

Média nejsou cenzurována přímo tak, že by cenzori seděli s červenou tužkou rovnou v redakčních místnostech, ale nepřímo prostřednictvím redakčních pokynů vydávaných Informačním úřadem Státní rady a obdobnými úřady níže v administrativní hierarchii. Či jinak, většinou nejsou cenzurovány přímo: Když *Southern Weekend*, týdeník vydávaný v Kuang-čou, chtěl uveřejnit úvodník na počest Nového roku 2013, ve kterém měl být chválen „konstitucionalismus“, zjistilo se, že byl před uveřejněním přepsán místními provinčními úřady propagandy. Nevhodné zprávy, které se opakují, jsou najednou mrtvé a z dalšího zpravodajství navždy zmizí. Během nepokoju v Hongkongu v roce 2014 vysílání zpravodajství CNN, které lze sledovat

¹⁰⁰ Například v čínském překladu z roku 2014 románu Paula Austerera *Sunset Park*, který obsahuje pasáže o uvězněném disidentovi Liou Siao-povi a jeho ženě, jsou příslušné pasáže vypuštěny nebo redukovány – bez souhlasu autora.

v Číně, mívalo běžně výpadek v okamžiku, když došlo na zprávy z Hongkongu. (Nemohu se ubránit myšlence, že někde v zapadlé kanceláři sedí malý mužiček s prstem na vypínači a tiskne jej, když začne vysílání nevhodných zpráv, a obrazovky po celé zemi jsou najednou prázdné – ve skutečnosti mají kontroloři k dispozici nejspíš mnohem sofistikovanější nástroje.) Na začátku roku 2014 Státní správa tisku a publikací a Státní správa rozhlasu, filmu a televize zavedly pravidlo „cenzura jako první“, na základě kterého internetové společnosti musejí ještě před vysíláním získat souhlas k vysílání. Programy s nevhodným obsahem, jako jsou americké televizní seriály (zameřující se na určitou cílovou skupinu), jsou odstraňovány. Po vydavatelích knih, stejně jako po filmových distributorech, je požadováno, aby měli nové tituly schváleny ještě předtím, než jsou knihy tištěny a filmy promítány – dokonce i muzea musí mít souhlas ještě před zahájením výstavy.¹⁰¹

Do značné míry tisková cenzura funguje díky nařazením o každodenní autocenzuře, týkající se obsahu psaného textu či telefonních rozhovorů. Nařzení zacházejí do ohromných detailů, pokud jde o to, o čem se může psát a o čem nikoliv, co má být zdůrazněno a co vyškrtнуто, jak referovat pozitivně a jak se vyhýbat negativismu, jakým směrem mají být články zaměřeny a jakým ne, jaké fotografie použít a jaké ne. Slovo „monopol“ je zakázáno, pokud se referuje o státních podnicích. Je zakázáno či přinejmenším se nejedná o správnou a vhodnou věc zobrazovat vrcholné politické vůdce v kreslených příbězích. Nicméně ke všeobecnému překvapení se v březnu 2014 na oficiálních webových stránkách Qianlong.com objevil krátký kreslený příběh, ve kterém byl ztvárněn Si Ťin-pching. Jiná média okamžitě následovala a například na konci roku 2014 se objevilo video s krátkou písní, ve které se oslavovala příkladná láska mezi tatlkou Si a mamkou Pcheng. Neúprosný následný příliv detailních pokynů byl ohromující. Z čehož ihned vydavatelé a editoři získali

¹⁰¹ Nejlepší formou cenzury je autocenzura poskytovatelů, která pramení z vědomí toho, že by mohli být cenzurováni. „Ne scénář k filmu *Pixels* intergalaktičti nepřátelé poníči jeden z čínských národních pokladů – Velkou zedí. Tato scéna je vystržhnuta z finální verze této sci-fi komedie, ve které hraje Adam Sandler a která byla tento týden uvedena ve Spojených státech společností Sony Pictures Entertainment. Mimosměštaně zauočí na ikonická místa všemožně jinde, zničí Tádž Mahal v Indii, Washingtonův monument a částí Manhattanu. Vedoucí činitelé Sony ušetřili Velkou zedí před zničením proto, že se obávali, že by nedostali souhlas s promítáním v Číně, jak odhalují interní emaily Sony Pictures.“ (Reuters, 24. červenec 2015).

instinktivní povědomí o tom, co je akceptovatelné a co se očekává a čemu se vyhýbat. Když kancléřka Angela Merkelová darovala Si Ťin-pchingovi při jeho oficiální návštěvě Německa 28. března 2014 historickou mapu Číny, která ukazovala „vlastní Čínu“ bez území Tibetu, Mongolska, Ťhaj-wanu, Sin-ťi-angu, a dokonce i bez Čhaj-nanu, čínská média mapu buď vůbec nezmiňla, anebo ji ve zprávách nahradila jinou, která zahrnovala všechna „chybějící teritoria“ z mapy Merkelové. A to vše evidentně bez toho, že by byla ohledně této záležitosti vydána nějaká cenzorská instrukce.

Následuje několik příkladů toho, jak vypadají instrukce určené státním médiím (zaznamenané a přeložené China Digital Times, což je projekt Kalifornské univerzity v Berkeley):

- „Všechny zpravodajské weby včetně interaktivních platforem se žádají, aby okamžitě provedly následující: 1. Odstranily zprávy vztahující se k soudní kauze Li Tchien-i, obviněného z účasti na hromadném znásilnění.
- 2. Odstranily veškerý obsah, který se vztahuje k nepokojům v Chotanu v Sin-ťiangu (obsahující text, fotografie a video), a hlásily to během půl hodiny Informačnímu úřadu Státní rady.“ (1. červenec 2013.)
- „Prosím zajistěte, abyste striktně splnili žádosti vztahující se ke zpravodajství, jež byly distribuovány dříve. Zajistěte pozitivní pokrytí. Neproduktujte negativní materiál.“ (Týká se vzpomínkových akcí u příležitosti 5. výročí silného zemětřesení v roce 2008.)
- „Zpráva o novém rozpočtu provincie zítřa, ale neuvádět na titulní straně, neuvádět žádá srovnání s dřívějšími rozpočty, žádné souvislosti s nimi a neuvádět nic, co by mohlo vyvolávat otázky.“
- „Najít a odstranit zahraniční mediální zprávu ‚Čínská tajná daňová útočiště v zahraničí‘.“
- „Zlehčovat informace o úpravě vzhledu Kim Čong-una.“
- „Povolit informace o zpronevěře zástupce starosty Čanga, ale vynechat komentáře.“
- „Pokud jde o citlivá témata, ke kterým už něco uvedla ústřední média, instrukce zní ‚přetisknout zprávy Sin-chua, ale nic víc.‘“
- „Pokud jde o témata, kterým se nelze vyhnout, protože už jsou široce diskutována, existují možnosti jako ‚zmiňka bez humbuku‘, publikovat, ale jen pod malými titulky‘, ‚uvést pouze na poslední straně‘, žádné komentáře‘ a ‚průběžně zlehčovat‘.“

- „Média, která podají zprávu o útoku nožem, ke kterému došlo 1. března na železniční stanici Kchun-ming, se musí striktně držet agenturní kopie, zaslané tiskovou agenturou Sin-chua, nebo informací poskytnutých místními úřady. Neinformovat o události pod velkými titulky, nepublikovat hrůzu nahánějící fotografie. Proším odpovíte a potvrďte obdržení této zprávy. Děkujeme.“ (1. březen 2014.)
- Jednoho dne v polovině února 2014 byly vydány následující instrukce. Pokud jde o setkání Obamy s dalajlamou, „mohou být použity pouze kopie Sin-chua nebo celonárodních médií“. Všechny webové stránky dostaly radu, aby odstranily článek Tencentu o napětí ve vztazích mezi Hongkongem a pevninskou Čínou. Neakceptovatelná je také zpráva o tajemníkovi Če-tiangu a „západních nepřátelských sílách“. A konečně, je nařazeno odstranit jakoukoliv zprávu o tom, že by finanční služby firmy UBS zřídily společnost v zahraničním daňovém ráji pro manželku a dceru souzeného bývalého úředníka Ministerstva železniční dopravy Čang Šu-kuanga.
- „5 Okamžitou platností nalézt a odstranit všechny zprávy vztahující se k referendu v Hongkongu 6/22, důkladně odstranit všechny související komentáře a ihned odeslat pracovní zprávu [o vašem postupu]. Násilně zrušit blogy a mikroblogy otskující škodlivé informace. Zajistit, že se online neobjeví o tomto referendu žádné informace. Provincie Kuang-tung mimořádně přeruší signál všech programů hongkongských televizních stanic.“
- „Komentovat následující články je zakázáno. Přestaňte na tato témata upozorňovat a soustřeďte se na to, aby přirozeně odumřela. 1) Náhodná exploze ve vojenském muničním skladu v Cheng-jiangu zabila 17. 2) Kriminálníci v Jie-čchangu, Sin-ťiang napadli policejní stanici, 13 zastrelených.“
- „Všechny webové stránky prosím na význačném místě uvádějí tento článek, Více než 70 turistů z pevniny zadrženo na hongkongském letišti bez jídla a pití 16 hodin` na obou titulních stránkách [čili na stránce portálu samotného a v části nejnovějších zpráv].“

Dne 28. září 2014, když vypukly vážné nepokoje v Hongkongu, vydaly ústřední cenzorské orgány v Pekingu toto nařízení: „Všechny webové stránky musí okamžitě odstranit informaci o tom, že studenti násilně zaútočili na vládu a o ‚Occupy Central‘. Ihned oznámte jakékoli problémy. Striktně

dohlížet na interaktivní kanály a rozhodně mazat škodlivou informaci. Tato [direktiva] musí být vykonávána přesně.“ Kdekoliv se začaly objevovat informace a fotografie z nepokoju, byly bezodkladně staženy, bylo ponecháno jen několik málo oficiálně kontrolovaných komentářů z oficiálních médií. Poté následovaly obvyklé hry na kočku a myš, když se bloggeři pokoušeli dostat přes cenzorský firewall na zprávy související s Hongkongem. Na příklad šlo o zveřejnění fotografie Si Ťin-pchinga s deštníkem – deštník se stal symbolem protestního hnutí v Hongkongu, nebo týchž s oholenou hlavou. Nicméně jako obvykle kočka vítězila a myš se skrývala někde v rohu. Podle Amnesty International bylo na pevninské Číně zadrženo přinejmenším dvacet lidí za to, že na webu podporovali demonstrující nebo plánovali cestu do Hongkongu, aby na událostech participovali; dalších šedesát lidí bylo povoláno k výslechu. Druhého října bylo zadrženo asi deset lidí cestou nebo na místě recitačního večeru poezie, který se konal v umělecké enklávě u Pekingu. To se týkalo také čínské asistentky německých novin *Die Zeit*, která pak ve vazbě strávila devět měsíců a teprve v červenci 2015 byla propuštěna, aniž proti ní bylo vzneseno obvinění. K protestním akcím v Hongkongu se připojilo mnoho, či několik, studentů z pevninské Číny. Na pevnině některé z rodičů studentů v Hongkongu navštívili agenti bezpečnosti a radili jim, aby svoje ratolesti odrazovali od účasti. Na ranním rozhlasovém programu z Londýna byl odvysílán rozhovor s jedním profesorem ze Šanghaje, kterého se zeptali, jestli ví, co se děje v Hongkongu a jestli události může sledovat. Vím o nich, odpověděl, mám přístup k informacím přes BBC.

(11) Kontrola internetu má ve vládě vysokou prioritu. Na starost ji má státní Internetová informační kancelář, jejíž ředitel, Lu Wei, je také tajemníkem Internetové hlavní bezpečnostní skupiny, v jejímž čele stojí Si Ťin-pching. Cenzurování je prováděno blokováním vyhledávacích výrazů a stránek, na příklad stránky *New York Times*, *Bloomberg*, *Reuters* a *Economist*. Nečínské mediální a internetové aplikace, jako je Instagram, Facebook a Twitter, jsou nepřístupné a jejich čínské alternativy silně kontrolované. Zdá se, že během roku 2014 se cenzura internetu rozšířila z blokování problematických stránek na takzvané „zrcadlové weby“ (mirror sites), které samy nemusí být problematické (mohou to být např. obchodní portály), prostřednictvím kterých mohou uživatelé získat přístup na blokované stránky, jako je třeba YouTube, což znamená, že jsou zablokovány nejen určité stránky, ale i možné brány

k těmto stránkám. V lednu 2015 byl učiněn pokus zablokovat VPN, prostřednictvím kterých znají uživatelé získat přístup na cizí síť, které nebyly v Číně dostupné. Možná se jednalo o technický experiment, možná to mělo rozličné následky v rozličných částech země. Domácí stránky jsou monitorovány a kontrolovány předtím nebo během toho, co je na ně materiál odeslán, a přenos tak může být zrušen. Tomuto úkolu se věnuje tým více než 2 milionů „internetových analytiků názorů“.¹⁰² Čínští uživatelé hovoří o tom, že webové stránky jim mizí z obrazovky, když si je zrovna čtou nebo prohlíží. Ty, které nejsou uzavřeny, jsou možná kontrolovány, a to s udivující efektivitou. Při incidentu v Pekingu 28. října 2013 narazil automobil do bariéry stojící před branou do Zakázaného města na náměstí Tchien-an-men a explodoval. Zjevně se jednalo o teroristický útok nejspíš ujgurských aktivistů. Následující den byly zprávy a příspěvky o útoku na domácím internetu potlačeny, zmizely i fotografie vyjma těch rozmazaných či pořízených z velké vzdálenosti. Když protičínské demonstrace ve Vietnamu v květnu 2014 vyústily v Číně v řadu mikrobloggerových komentářů, mnohé z nich byly zrušeny v okamžiku, kdy se objevily, čímž bylo zabráněno jejich šíření. Na druhou stranu protivietnamské komentáře se nemazaly a mohly se šířit. Jeden z mých čínských kontaktů uveřejnil na své Weibo stránce obálku knihy *The Barefoot Lawyer* od Čchen Kuang-čchena – pouze obálku bez jakéhokoliv textu či komentáře. Během deseti minut fotografie obálky zmizela.¹⁰³ V červnu až červenci 2015, když vláda pumpovala peníze do burzovního trhu a i jinými způsoby se pokoušela zabránit jeho zhroutení, média a komentátoři byli instruováni, aby psali na podporu úsilí vlády, na niž zkrátka a dobře záviseli. Slova jako „panika“ a „krach na burze“ najednou z internetu zmizela.

Kromě toho, že jsou webové stránky kontrolovány, podléhají aktivnímu řízení obsahu. Oficiální agenti píší online články, vytvářejí náplň a posílají vzkazy, často pod pláštěm toho, že jsou obyčejní občané. Pokud se článek vyjadřuje o straně pochvalně, správci webu mohou mít polkn, aby jej na domovské stránce umístili na význačné místo a bez prodlení nechali obíhat.

¹⁰² Aktuální počet internetových dohlížitelů je neznámý, ale počet asi 2 milionů vychází z odhadu BBC nebo Index of Censorship.

¹⁰³ Přihodilo se to v květnu 2015. Fotografie vznikla v knihkupectví na hongkongském letišti. Weibo Sina je čínský ekvivalent Facebooku. *The Barefoot Lawyer* je zjevně v Číně zakázán.

Úřady využívají web aktivně pro svoje vlastní účely, ať už otevřeně, nebo utajeně. Informace, komentáře a názory, které na první pohled kolují mezi normálními lidmi nebo se jeví tak, že pocházejí od nich, tedy se zdají být spontánní, mohou být na stránky umístovány agenty.

Internetová cenzura pracuje s jemnými a důmyslnými nástroji. Web je otevřená funkční platforma, plná materiálů, které se stávají kriticky k vládě, zejména k místním vládám. Nabízí lidem prostor k vyjádření vlastního názoru a vypuštění páry. Ale co se jeví jako nebezpečné, tomu je zabráněno ve zveřejnění. Na začátku roku 2014 oznámila státní tisková kancelář Šin-čhua, že vláda zahájila intenzivní vzdělávací program pro státní zaměstnance všech vládních složek – policie, justice, akademického světa, dokonce i pro tiskové mluvčí státních podniků – o dohledu nad internetem a jeho kontrole.

Během roku 2013, který Network of Chinese Human Rights Defenders označila za „rok zlého snu“, inspirována novým vedením, byla zahájena neúprosná kampaň tvrdých zákroků a kontroly členů na šíření informací a názorů, zahrnující zavírání novinářů a bloggerů, rušení webových stránek včetně posílení kontroly online obsahu a restrikcí namířených proti zahraničním médiím. Jak uvádí organizace Reportéři bez hranic, Čína se stala „modelem cenzury a represe“. Nová Hlavní skupina národní bezpečnosti (neplést si s Internetovou hlavní bezpečnostní skupinou), která začala fungovat na začátku roku 2014, má jako součást své odpovědnosti také „nekonvenční bezpečnost“, což je označení, které zahrnuje defenzivní akce namířené proti kulturnímu a ideologickému vlivu „západního“ systému hodnot.

V rámci separátní iniciativy byly vysoké školy žurnalistiky instruovány, aby zlepšily ideologické vzdělávání a vzdělávání novinářů nehledaly v „ideologii svobody“, ale v „marxistickém pohledu na zprávy“. Nejlepší vysoké žurnalistické školy mají napříště spadat pod stranické oddělení propagandy a rektorů a děkanové se mají rekrutovat z řad provinčních stranických funkcionářů. Do poloviny roku 2014 přinejmenším devatenáct univerzit oznámilo, že začaly nebo začínají s restrukuralizací svých žurnalistických fakult ve spolupráci s místními stranickými odděleními propagandy a oficiálními médii. Stávající novináři musí složit národní politickou zkoušku z ideologického porozumění, jejíž výsledky ovlivní či rozhodnou o obnovení novinářského průkazu. Příručka pro zkoušku zdůrazňuje jako základní princip to, že vztah mezi stranou a sdělovacími prostředky je jedním z typů vztahu mezi vůdcem a vedeným.

Zahraniční média, která vyvíjejí činnost v Číně, se dostala pod tlak zastrážovací kampaně. Zahraniční novináři nezdědka zjišťují, že je jim zabráněno vykonávat svoje úkoly v Číně, protože jim bylo odmítnuto vízum. Mnoho novinářů, včetně zaměstnanců *New York Times*, bylo až do posledních dnů roku udržováno v napětí, zda jim bude obnovena akreditace i na rok 2014 (jeden reportér *Timesův* byl nakonec přinucen opustit zemi). V září 2014 Klub zahraničních korespondentů v Číně vydal zprávu o pracovních podmínkách zahraničních žurnalistů v Číně, v níž nastínil utužení kontroly a mnohem obtížnější přístup v získávání informací. Vydávání dočasných víz pro novináře zůstává mimo Čínu bylo zpřísněno, například závisí na předchozím oznámení „žádosti o vízum“ od oficiálního hostitele a předem podepsaném souhlasu osoby, kterou novinář zamýšlí zpozídat. Na Světovém ekonomickém fóru v Davosu v lednu 2014 využil ministr zahraničí Wang I příležitosti interview pro *Financial Times* a předvedl hrozbu silou v jasném světle, když prohlásil: „Doufáme, že mediální organizace budou psát o Číně s vysokou mírou odpovědnosti a v mnohem objektivnějším světle.“

Organizace a nadace, které se stanou nepohodlné, jsou rušeny a zavírány nebo dostanou zákaz publikovat v Číně, případně jim je zabráněno v tom, aby dále publikovaly. Kvůli perzekuci a vyhrožování perzekuci za „šíření nepravdivých zpráv“ jsou známým a zavedeným mikrobloggerům a internetovým aktivistům – většinou se jedná o protikorupční aktivisty, whistleblowery, lidskoprávní aktivisty, investigativní novináře – rušeny jejich internetové účty nebo jsou umlčovány, přicházejí o práci či jsou zatýkáni a souzení, případně jsou postupně utlumovány jejich aktivity. Spisovatel a blogger Mu-žung Süe-cchung popsal, jak byl na internetu vystaven organizované pomlouvačné kampani, která měla zničit jeho jméno a pověst.¹⁰⁴ Aktivisté nyní mohou být (na základě právní interpretace, se kterou přišel Nejvyšší lidový soud) stíháni za šíření „nepravdivých zpráv“, pokud jejich zprávu shlédne více než 5 000 lidí nebo je více než 500krát přeposlána. Do konce roku 2013 znatelně poklesl počet internetových mikrobloggerů a informace se šíří mnohem pomaleji a hůř. Internet v Číně byl, jestliže ne nadobro umlčený, tak zcela jistě potlačený a zkrácený.

Kontrola nemůže zabránit tomu, aby se neobjevovaly články, internetové stránky či publikace s kritickým obsahem, a nezabrání těm, kdo jsou

¹⁰⁴ *New York Times*, 21. září 2014.

vyvaléžaví a odhodlaní získat přístup ke kritickým materiálům vně země. Avšak režim je schopen držet nechtěné informace pod kontrolou a zabránit tomu, aby se dostaly na úroveň všeobecného šíření. Informace nemusí být nutně vymazána, k účelu dostačuje, aby se zabránilo jejímu šíření. Stejným způsobem, s jakým dokáže režim žít a vládat nepokojí, pokud k nim dochází na místní úrovni, dokáže žít i s kritickými názory, které jsou publikovány, pokud se ovšem široce nešíří a nejsou lehce přístupné. Nespokojenost je zvládnutelná, pokud je utlumená a pokud jsou všichni nespokojenci v zemi lokalizováni a nedostávají se do rozšířených sítí a hnutí. Opět, co je potlačováno, to je organizovaný aktivismus, nikoli disent jako takový.

(12) Cenzura v akademické obci zesiluje. Pro čínské akademiky je mnohem obtížnější udržovat vědecké kontakty do zahraničí i například zorganizovat mezinárodní konferenci, a je pro ně mnohem obtížnější získat přístup k nečínským zdrojům informací. V průběhu cyklu vědeckých přednášek v několika městech na konci roku 2014 mi bylo pravidelně opakováno a stalo se to rutinní záležitostí, že práce nemožno být publikovány z politických důvodů. Něco nemůže být publikováno vůbec, něco pouze se změnami; něco může být publikováno pouze na provinční úrovni, avšak nikoliv v Pekingu, něco může být vzato k publikování v Hongkongu nebo na Tchaj-wanu. Na otázku po cenzuře mi editor školního žurnálu odpověděl, že „my se pokoušíme vyhýbat některým politicky citlivým záležitostem, ale neexistuje na to žádný jasný požadavek.“

Koncem roku 2014 byla zahájena kampaň tlaku, směřující na univerzity a jejich osazenstvo. Si Ťin-pching pronesl projev, ve kterém požadoval silnější ideologické a stranické vedení a mnohem intenzivnější studium marxismu, aby se vysokoškolské instituce posílily jako „univerzity socialismu s čínskými rysy“. V oficiálních médiích se začaly objevovat články, které měly stejný účel. Trináctého listopadu *Liao-ning ž-ť-pao* (*Liaoning Daily*) publikoval „otevřený dopis univerzitním učitelům“ nazvaný „Prosim nemluvejte tímto způsobem o Číně“. Deník v něm tvrdil, že poslal reportéry do škol a univerzity po celé zemi a zjistilo se, že mnoho univerzitních učitelů je politicky lhostejných a kritických. Otevřený dopis byl následně šířen po netu se zřejmou oficiální podporou. V lednu 2015 *Čchiou-š' (Hledání pravdy)*, dvouměsíčník ústředního výboru, publikoval článek o potřebě rozlišovat mezi profesory, kteří provádějí „důvodnou kritiku“, a těmi, kdo „očerňují jméno Číny“, přičemž proviníci byli jmenovitě uvedeni. Druhého února pak ministr školství

Juan Kuej-žen v *Čchiou-š'* uveřejnil článek o nebezpečí výskytu cizích idejí a západních hodnot v univerzitních kampusech a o tom, jak „mladí učitelé a studenti představují pro infiltraci nepřátelských sil klíčové cíle“. Šestého února *Lidový deník Kuang-ming Ž'*-*pao* (*Guangming Daily*) a *Čínský školský deník*, stejně jako webové stránky Sin-chua, publikovaly úvodníky o ideologické indoktrinaci čínských institucí vyššího vzdělání. Předtím 19. ledna uveřejnila stránická Hlavní kancelář dokument nazvaný „Názory na další posílení a zlepšení propagandy a ideologické práce ve vysokoškolském vzdělávání za nových podmínek“ a 29. ledna Ministerstvo školství a stranická Ústřední disciplinární komise svolaly konferenci s vedoucími vzdělávacích kancelářů a rektory univerzit, které spadají do jejich kompetencí. Je nepravděpodobné, že bychom byli svědky zatýkání deviantních profesorů, i když něco na tento způsob se pravděpodobně děje. Nicméně jsou to jasné signály, které musejí v čínském systému být brány vážně, nejsou tři-viáňní a neústanou nepovšimnuty. Disciplína může být předním univerzitám lehce vnucena navzdory tomu, že mají rozsáhlé mezinárodní kontakty a silnější schopnost nátlaku odolát. Reálně zde tak hrozí, že se lidé začnou chovat opatrněji a přibude více autocenzury.

(13) Vedle kontroly vědomostí aparát kontroly také proaktivně pracuje na formování lidského myšlení a usměrňování lidských názorů. Což je za prvé prováděno standardními metodami propagandy. Noviny, časopisy, audio a video média zasobují obyvatelstvo celý den a každodenně historikami o úspěších a pokroku a vychvalují vůdce a vedení země. Muzea jsou v prezentaci historie systematicky propagační. Propagační poutače pokrývají krajinnu jako smetí. A jedním z charakteristických znaků – jako vždy – propaganda je lež a opakovaná lež. Když bylo srovnáno se zemí staré město Kašgar a zbořeno 65 000 domů z důvodu potlačení rezistence místního ujgurského obyvatelstva, z nichž mnozí to považovali za symbol vládního ničení jejich kultury, oficiální verze, šířená agenturou Sin-chua (v roce 2010), zněla: „Re-novace Starého Města v Kašgaru je projekt, který naplňuje zájmy lidu.“

Propaganda je neslaná nemastná a hultvátská, až by někdo mohlo napadnout, jestli jí vůbec někdo naslouchá. Nicméně čínští vůdci berou propagandu jako mocný nástroj vážně a my, kteří pohlížíme zvenčí, bychom ji také měli brát vážně. Naše zkušenosti jsou formovány prostředím svobodných informací a možná si plně neuvědomujeme, co to něco, co u nás jako samozřejmost absentuje, znamená. Kde jsou informace kontrolovány, kde

se to, co je pořád znovu a znovu opakováno, stává součástí víry. A kde se to, co nelze odmítnout, stává pravdou.

(14) Myšlení je ovlivňováno také přes vzdělávací kampaně. Tato metoda nepatří minulosti, jakou byla třeba Kulturní revoluce, ale je naživu a v dnešní Číně se jí daří; a nové vedení si připsuje k dobru nové „masové“ a „nápravné“ kampaně. „Linie mas“ je jedno z hlavních hesel, které se vyskytuje na oficiální stranické domovské stránce a v jehož duchu jsou místní činitelé voláni k „důrazné podpoře vzdělávání v duchu linie mas“ jako součástí úsilí, o kterém tvrdí, že bude mít dlouhé trvání. Školství a vzdělávání jsou pod kontrolou od základni až po univerzitní úroveň a nasáklé hrubou i sofistikovanou prorežimní zaujatostí a propagandou. Školní osnovy obsahují za měsíc řadu hodin předmětu „myšlení a politika“ (ve kterém se pořád propagují myšlenky Mao Ce-tungaj). Politické vzdělávání kádrů na všech úrovních pokračuje, skrz naskrz postupuje celou jejich kariérou a vnímavost politického vzdělávání patří mezi kritéria povyšování. Na konci roku 2014 spustila strana v ozbrojených silách kampaň za posílení politického uvědomění a loajalitu.

V dubnu 2013 strana vydala komunické ústředního výboru (v principu tajné, avšak brzy bylo publikováno veřejně) o „soudčasném stavu v ideologické sféře“ – je známo jako Dokument 9. V něm jsou kádry a činitelé varováni před „západním“ ideologickým vlivem, který by mohl podkopávat národní jednotu a autoritu strany. Bylo jim připomínáno, že „boje v ideologické sféře jsou neustávající“, a byli nabádáni k tomu, aby „konání práce v ideologické sféře dávali velkou prioritu v rámci vaší denní agendy“. Což mohlo být vykonáváno jen tehdy, pokud bylo akceptováno ideologické vedení shora, přijímání jeho rozlišování mezi pravdivými a falešnými teoriemi, držení se principu stranické kontroly médií a silnějším vedením na ideologickém bojišti. Dokument varoval před sedmi falešnými ideologickými trendy: západní ústavní demokracií, univerzálními hodnotami, podporou občanské společnosti, podporou neoliberalismu, západními ideami žurnalistismu, podporou historického nihilismu a zpochybňováním základů socialismu s čínskými rysy.

Využití kampaní k vymývání mozků se plně projevilo tehdy, když Si Ťin-pching přišel se svojí ideou Šnu o Číně. V listopadu 2012, krátce po změně vedení strany, před novým Státním výborem Politbyra a na pozadí výstavby zasvěcené „národní renesanci“ v pekingském Národním muzeu, jež

samo bylo úkázkou propagandy prvního řádu. Si promluvil o velkém obrození čínského národa jako o „největším snu čínského národa v nedávných časech“ a o tom, jak jsou „budoucnost každého jednotlivce a jeho osud těsně spjaty s budoucností a osudem země a národa“. Jakmile bylo jasné, že se jednalo o signál, kterým měl něco na mysli, celý systém se rozhoupal do akce, aby vůdcův slogan interpretoval a dal mu obsah a vyvodil z něj implikace pro ideologii i praxi. Ve stranickém a vládním systému začaly být organizovány studijní a diskusní skupiny. Na stranických školách a ve vědeckých ústavech vykvetly příslušné výzkumné úkoly. Čínská Akademie sociálních věd byla využívána, aby zorganizovala výzkumný program Snu o Číně, který se měl rovnat „hlubokému výzkumu socialismu s čínskými rysy“. Noviny a časopisy rozběhly vzdělávací programy a články koncepty vykládaly. Státní televize, jak v domácím vysílání, tak ve vysílání pro zahraničí přišla s hlubokomyšlnými učenými debatami. Knihkupectví zaváděla speciální obrazovky, na kterých si bylo možné číst v příručkách pro kádry a další relevantní literaturu, určenou široké veřejnosti. Univerzity zavedly předmět Sen o Číně v rámci politického školení mladých akademiků. Na Mezinárodní den dětí 1. června 2013 byli děti a rodiče v celé zemi vyzváni, aby oceňovali, zobrazovali a uskutečňovali Sen o Číně. Nejpozoruhodnější na tom všem je skutečnost, jak důkladně a rychle systém pochopil signál vůdce a proměnil jej v celonárodní kampaň, v rámci níž se celý národ shromáždil pod vlajkou oficiální propagandy.

(15) Ruka kontroly státu dosahuje za státní hranice. Čína se pokouší ovlivňovat zahraniční zpravodajství o sobě samé hrouževnatou kritikou toho, co považuje za negativismus. Vypadá to, že nejenže blokuje zahraniční webové stránky, ale také organizuje zasahování do nich a hackerské útoky. Dohlížitelé médií se vyvíjejí, navíc k Velkému firewallu, který umožňuje zablokovat nevhodné stránky, se objevila nová zbraň, Velký kanon (Great Cannon), který je umožňuje přímo zrušit. V Hongkongu knižnímu trhu dominují knihkupectví, která vlastní Sino United Publishing, jež je pod kontrolou Styčné kanceláře (pekingské) ústřední vlády. Po revoltech v roce 2014 se tedy distribuce literatury, která k Číně zaujímá kritické stanovisko, stala mnohem obtížnější. Když Čína začala po světě zakládat to, co se stalo známé jako Konfuciový institut, rozhodla se provádět to v rámci již etablovaných univerzit, nikoli nezávisle, což je třeba model Britské rady či německého Goetheho institutu. Konfuciový institut jsou zakládány při hostitelských univerzitách, s velkou sými dotacemi od čínského státu a čínským a čínou schváleným zástupcem

ředitele. Instituty se hlavně věnují výuce čínštiny a seznamování s čínskou kulturou a v každém případě je jasné, že v širším záběru čínských záležitostí v nich budou existovat témata, která se netolerují, jako jsou tibetská autonomie, svoboda vyznání a podobně. Instituty dávají oficiální Číně oporu v univerzitách po celém světě, což ale konstituuje situaci, že hostitelské instituce musejí podléhat tlaku autocenzury. Státem vlastněná čínská mediální organizace Global CAMG vyvíjí činnost z kanceláře v Melbourne, maskuje se jako australská organizace a zásobuje provládními zprávami mediální organizace v Austrálii i jinde.¹⁰⁵ Když agentura Bloomberg uveřejnila článek, který se opíral o britantní vyšetřovací zprávu o majetku Si Ťin-pchingovy rodiny, státní podniky byly instruovány nepředplácet si služby společnosti Bloomberg a její prodej okamžitě poklesl. V projevu v Hongkongu v březnu 2014 se předseda představenstva Bloombergu kál a prohlásil, že společnost by měla uvážit, jestli bude ve zpravodajství používat texty, které se odchylují od jejího hlavního zaměření, kterým jsou zprávy z byznysu. V dubnu 2014 se Reader's Digest rozhodl nerealizovat plánovanou zhuštěnou verzi tříletu *Thirst* od australského autora L. A. Larčina. Kniha byla tištěná v Číně v angličtině a byla určena k distribuci mimo Čínu, avšak tiskárny si povšimly, že v textu jsou odkazy na „mučení“ a „Falun Gong“ a trvaly na tom, že tyto odkazy musí být odstraněny, pokud má tištěná kniha pokračovat. Autor ne-souhlasil a vydavatel se rozhodl, že z důvodů nákladů nepřesune tisk pryč z Číny. Nicméně v tomto případě se spíše jednalo o projev autocenzury tiskárny než nějaký požadavek vyšších autorit.

Kapacita

Během reformy a otevírání se dostal se čínský stát ze stadia bankrotu do fiskálního a administrativního pořádku. Od roku 1989, kdy byl naposledy ohrožen, pečlivě pracoval na dvojité agendě, na své legitimitosti a kontrole, takže je v současnosti velmi obtížné říct, kdy by se před ním mohla znovu

¹⁰⁵ Šetření Reuters, jež bylo publikováno 2. listopadu 2015, identifikovalo přinejmenším třicet tři rozhlasových stanic ve čtrnácti zemích, které jsou součástí sítě, již kontroluje státem řízená společnost China Radio International.

materiálistizovat taková výzva. Jeho historie v období od roku 1989 není historií neschopnosti, ale historií efektivit.

Když se pokouší vyhodnotit kapacitu státu, pozorovatelé občas dostávají dvě propletené otázky. Je čínský stát dobrý stát? Je čínský stát efektivní stát? Ti, kteří odpovídají, že je to efektivní stát, jsou chápáni jako ti, kteří jej chválí, jako kdyby efektivita sama o sobě stát čínila hodnotnějším. Kritikové čínského státu někdy nejsou ochotní připustit jeho kapacitu, jako kdyby se domnívali, že pokud tak učiní, budou jej chválit a bude vypadat jako hodnotnější. Ale možná je v táboře kritiků přítomný poněkud zvrhlý prvek toužebné naděje, totiž že nepřitažlivý stát nemůže být nikdy efektivním státem a že z tohoto důvodu nemůže přetrvávat.

Můj závěr je takový, že čínský stát má dostatečnou kapacitu k tomu, aby dobře sloužil záměrnému režimu. Není zdaleka bezchybný, a spíše výkonný než skutečně efektivní, ale má to, co je potřeba. Má pozorování této státostranu a její mašinerie mě přivedla do tábora kritiků, pokud jde o její záměry a metodu, avšak také jsem díky nim imunní před toužebnými nadějemi, že totiž stát, který se mi jeví nepřitažlivý, nemůže být ani efektivní. A jestli se režim chystá následovat zkušenosti předchozích státostran a padnout, nebude to proto, že by mu chyběla kapacita vládnout a udržovat kontrolu.

Kapitola 4

Co vytvářejí

Ve 2. kapitole jsem prozkoumal záměry státu. Benevolentní hypotéza zní, že Čínská lidová republika se sama přetvoří ve stát, který je zasvěcený blahu normálních lidí, byť k tomu dojde vlastní a spletitou cestou. Ve 3. kapitole jsem zkoumal kapacitu státu a dospěl k závěru, že jeho administrativní schopnosti jsou takové, přinejmenším v širokém smyslu, že to, co chce, také realizuje. Pokud je záměrem vybudování sociálního státu, měli bychom být s to v současné veřejné politice zahlédnout náznaky takového státu.

Sociální stát je znám službami, které poskytuje svému obyvatelstvu. Ne podle toho, jestli stát sociální služby skutečně zajišťuje nebo ne – v rámci všech mých tří hypotéz bychom měli očekávat, že se bude jednat o stát, který se chová aktivisticky v oblasti služeb, ale jde o to, o jaký druh služby se jedná a jak to provádí. Nestačí se proto jen zeptat, zda existuje sociální politika, je nezbytné se detailně podívat na to, jak je tato politika utvářena a zformována.

Navíc, služby nejsou jen poskytovány, musí se také z něčeho platit. Což stát realizuje výběráním daní od obyvatelstva. Čili část testování sociálního státu musí spočívat v prozkoumání toho, jak se stát chová ke svému obyvatelstvu, pokud jde o zdanění, navíc k tomu, jak se k němu chová se službami.